

VARHAINEN TUKI TÄRKEÄÄ

varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistaminen ja tuen tarpeet
työskentelyssä autismikirjolla olevien lasten kanssa

Heinonen Jenni

Opinnäytetyö
Sosiaali
Sosionomi (AMK)

2023

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

Tekijä	Jenni Heinonen	Vuosi	2023
Ohjaaja(t)	Sari Halttunen ja Tarja Jussila		
Työn nimi	Varhainen tuki tärkeää -varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistaminen ja tuen tarpeet työskentelyssä autismikirjolla olevien lasten kanssa		
Sivu- ja liitesivumäärä	40 + 4		

Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia varhaiskasvattajille tärkeitä ammattitaitoa vahvistavia tekijöitä, heidän työskennellessään autismikirjolla olevan lapsen kanssa. Halusin myös selvittää minkälaista tukea he kaipaavat työskentelynsä.

Opinnäytetyössäni tuon esille tekijöitä, jotka vahvistavat varhaiskasvattajien osaamista ja heidän kaipaamiaan tuen tarpeita. Tukea tarvitsevien lasten kanssa työskentelevien varhaiskasvattajien ammattitaito ja työkokemus voivat vaihdella ammattiryhmittäin. Riittämätön tieto ja taito autismikirjosta voivat olla yksi syy erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa työskentelevien väsymiseen.

Haastattelin opinnäytetyötäni varten neljää varhaiskasvatuksen ammattilaista kolmesta eri ammattiryhmästä. Ennen haastatteluja tutustuin aiheeni koskevaan tietoperustaan varhaiskasvatuksen, autismikirjon ja erityisen tuen osalta. Haastattelut toteutin teemahaastattelurungon avulla, jolla pyrin saamaan vastauksia opinnäytetyöni varsinaisiin tutkimuskysymyksiin: minkälaisia ammattitaitoa vahvistavia tekijöitä varhaiskasvattajat pitävät tärkeinä työskennellessään autismikirjolla olevien lasten kanssa ja millaista tukea he kaipaavat työskentelynsä. Käytämäni tutkimusote oli laadullinen ja haastatteluaineistot analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Huomioin opinnäytetyötä tehdessäni tutkimuseettiset periaatteet pitämällä haastateltavat anonyymeinä ja analysoin aineistoa rehellisesti sekä huolellisesti.

Haastatteluaineiston perusteella varhaiskasvattajat kaikista ammattiryhmistä pitivät lisäkouluttautumista merkityksellisenä ja tarpeellisenä autismikirjon osalta. Ammattitaidon kehittäminen edesauttaa työssä jaksamista pitäen samalla yllä työmotivaatiota. Haastateltavat saivat tukea työskentelynsä asioista, kuten riittävästä työntekijöiden resurssoinnista ja työyhteisön kanssa käydystä avoimesta keskustelusta. Aineistosta nousi esille myös tarve kehittää varhaiskasvattajille suunnattuja koulutuksia.

Avainsanat: varhaiskasvatus, autismikirjo ja erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Degree Programme of Social
Services
Bachelor of Social Services

Author	Jenni Heinonen	Year	2023
Supervisor	Sari Halttunen and Tarja Jussila		
Subject of thesis	Early support is important - strengthening the professional skills of early childhood educators and the needs for support when working with children on the autism spectrum		
Number of pages	40 + 4		

The purpose of this thesis is to investigate factors that strengthen the professionalism of early childhood educators, when they work with a child on the autism spectrum. I also wanted to find out what kind of support they need for their work.

This thesis, I bring out factors that strengthen the skills of early childhood educators and the support they need. The professional skills and work experience of early childhood educators who work with children who need support can vary by professional group. Insufficient knowledge and skills about the autism spectrum can be one of the reasons for the fatigue of those working with children who need special support.

For my thesis, I interviewed four early childhood education professionals from three different professional groups. Before the interviews, I familiarized myself with the database regarding my subject in terms of early childhood education, the autism spectrum and special support. I conducted the interviews with the help of a theme interview framework, with which I aimed to get answers to the actual research questions of my thesis: what kind of enhancing factors do early childhood educators consider important when working with children on the autism spectrum and what kind of support do they need for their work. The research sample I used was qualitative and I analyzed the interview subjects with the help of material based content analysis. When doing the thesis, I took into account research ethics principles by keeping the interviewees anonymous and I analyzed the material honestly and carefully.

Based on the interview material, early childhood educators from all professional groups considered additional training for the autism spectrum relevant and necessary. Developing professional skills helps to cope at work while maintaining work motivation. The interviewees received support for working of a wide range of issues, such as adequate resourcing of employees and open discussion with the work community. The data also revealed the need to develop training aimed at early childhood educators.

Keywords: early childhood education, autism spectrum and special support in early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN ARKI VARHAISKASVATUKSESSA	7
2.1 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kouluttautuminen.....	8
2.2 Vastuu laadukkaasta varhaiskasvatuksesta	8
2.3 Osaamisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa	9
3 AUTISMIKIRJO VARHAISLAPSUUDESSA	11
3.1 Erityispedagogiikan kasvava tarve varhaiskasvatuksessa.....	12
3.2 Päiväkodin rooli kuntoutumisessa.....	13
3.3 Vahvuuksien tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	14
4 KOLMIPORTAINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA.....	16
4.1 Lapsen edun mukainen päivähoido	17
4.2 Varhaiskasvatus vahvistaa osallisuutta.....	17
4.3 Varhaiskasvatuksen ja huoltajien tekemä yhteistyö	18
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
5.1 Menetelmälliset valinnat.....	20
5.2 Eettisyys ja luotettavuus	22
5.3 Teemahaastattelujen toteutuminen.....	23
5.4 Aineiston analysointi	26
6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	28
6.1 Ammattitaitoa vahvistavat tekijät.....	28
6.2 Varhaiskasvattajien kaipaama tuki.....	30
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
8 POHDINTA.....	39
LÄHTEET.....	42
LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Tuen tarpeet määriteltiin uudelleen varhaiskasvatuksen osalta 1.8.2022 lähtien kolmiportaisen mallin mukaisesti, joka tarkoittaa varhaiskasvatustilain päivittämistä varhaiskasvatuksessa annettavan tuen osalta. Lakiuudistuksen myötä varhaiskasvatuksessa lapsille kuuluvat oikeudet henkilökohtaiseen tukeen määritellään laissa tarkemmin kuin koskaan ennen. Lakiuudistuksen tarkoitus onkin yhtenäistää ja vahvistaa tuen saantia varhaiskasvatukseen osallistuvien ja esiopetukseen siirtyvien lasten osalta. Muutoksen myötä lapsen tuen saaminen nopeutuu, tarkentuu ja vahvistuu. Oikea-aikainen tuki ehkäisee monien ongelmien syntymistä ja vähentää lapsen, hänen huoltajiensa sekä päiväkodin henkilökunnan kuormittumista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin päivitetty tieto tuen määrittelyn uudistumisesta ohjaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa lisäkoulutautumaan lakimuutoksen myötä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 17, 30; Pihlaja, 2001,19.)

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani havahduin mielenkiintoni varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammatillisesta osaamisesta erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta. Toteutin opinnäytetyöni laadullisen teemahaastattelun avulla. Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda esille päiväkodin henkilökunnalle eli varhaiskasvattajille merkityksellisiä ammattitaitoa vahvistavia tekijöitä ja heidän kaipaamiaan tuen tarpeita, joita he pitävät tarpeellisina työskennellessään autismitiljolla olevien lasten kanssa.

Arvostan ja pidän samalla tärkeänä varhaiskasvatuksen tekemää työtä lasten oikeuksien toteutumiseksi. Tämän vuoksi alalla työskentelevien ammattitaidon vahvistaminen ja työhyvinvointi kiinnostavat minua kovasti. Varhaiskasvatusalan uudistukset uuden tutkimustiedon valossa tehtyjen ratkaisujen perusteella ovat tarpeellisia. Opinnäytetyöni tarkoitus on palvella työelämää, tuoden esille varhaiskasvattajien määrittelemiä tekijöitä ja tuen tarpeita ammattitaidon vahvistamiseksi. Lisäksi haluan opinnäytetyölläni tuoda esille mahdollisia käytännön kehitysideoita tuen ja ammattitaidon vahvistamiseksi. Lisäksi tarkoitus opinnäytetyölleni on oman kiinnostukseni ohella ammatillinen. Varhaiskasvattajana on tär-

keää tietää erilaisia tiedon- ja tuen hankintatapoja, jotta voi suunnitella ja toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta sekä viihtyä työssään. Valmistun varhaiskasvatuksen sosionomiksi, joten tuntui luonnolliselta haastatella varhaiskasvattajia ja vahvistaa samalla omaa ammatillista osaamistani heidän kokemuksiensa kautta.

2 LAPSEN ARKI VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatus on päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatustoimintana järjestettävää yhteiskunnallista toimintaa. Sen toimintaa ohjaavat perusteet tulevat varhaiskasvatuslaista, Suomen perustuslaista, valtioneuvoston asetuksesta varhaiskasvatuksesta ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Suomen Perustuslaki 731/1999; Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Tiivistettynä se on lapsen suunnitelmallista kasvatusta, opetusta ja hoitoa, jossa pedagogiikalla on suuri painoarvo. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasta voimaan hyvin yhdessä hänen perheensä kanssa. Osallistuessaan varhaiskasvatukseen lapsi pääsee osaksi sosiaalista oppimis- ja kasvu ympäristöä, jossa tärkeinä arvoina pidetään tasa-arvoisuutta, yhdenvertaisuutta ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen mahdollistaa vanhempien opiskelun ja työssä käymisen sekä toimii ennaltaehkäisevänä lastensuojelun toimenpiteenä. Lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen on kuitenkin vapaaehtoista, josta päättävät lapsen vanhemmat. (OPH 2022; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 14.)

Varhaiskasvatustoiminta on suunnitelmallista, jota ajatellen vastuu jaetaan lapsen tavoitteiden täyttymiseksi päiväkodin sekä vanhempien yhteistyössä. Lapselle laaditaan varhaiskasvatuksessa henkilökohtainen suunnitelma, johon kirjataan yhdessä huoltajien kanssa kasvun, oppimisen ja hoidon tavoitteet. Lapsen henkilökohtainen mielipide on myös otettava huomioon suunnitelmaa tehdessä. Osallisuus omassa elämässä on tärkeä osa lapsen omanarvontunteen kehittymistä ja kasvu ympäristöihin kiinnittymistä. Valtakunnalliset varhaiskasvatuksen tavoitteet on kirjattu varhaiskasvatuslakiin, jotka ohjaavat paikallisia tavoitteita ja lapsen henkilökohtaisen suunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 15–16, 27; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

2.1 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kouluttautuminen

Varhaiskasvatuslaissa on määritelty kelpoisuusvaatimukset eri ammattiryhmissä työskenteleville työntekijöille ja heidän sijoittumisensa päiväkotiryhmien kokonaisuuksiin. Lain mukaan ryhmissä on oltava työtehtävään koulutetut työntekijät vastaamassa lasten korkealaatuisesta opetuksesta, hoidosta ja kasvatuksesta. Lasten osalta ryhmät muodostuvat iän, lukumäärän ja päivähoidossa vietetyn ajan perusteella, mutta kuitenkin niin, että ryhmässä ei saa olla enempää kuin kolmea varhaiskasvatuksen työntekijää vastaava määrä lapsia. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018.)

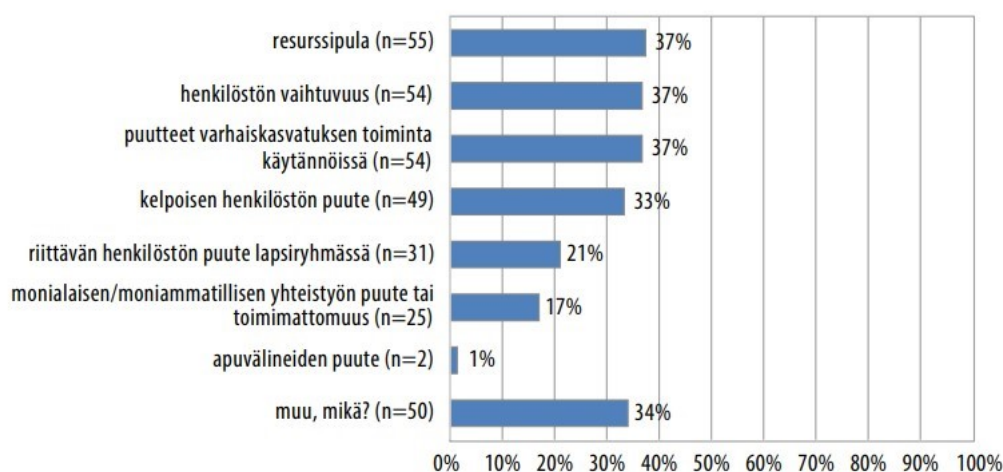
Pätevät kelpoisuusnimikkeet varhaiskasvatuksessa työskenteleville ovat seuraavien koulutusten saaneilla: varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen perhepäivähoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen johtaja. Valtioneuvoston asetuksessa varhaiskasvatuksesta säädetään tarkemmin henkilöstön mitoituksesta eli siitä minkä verran ja millä koulutusnimikkeellä olevia työntekijöitä on oltava lasten lukumäärään nähden missäkin tilanteessa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018.)

2.2 Vastuu laadukkaasta varhaiskasvatuksesta

Varhaiskasvatuspalvelua järjestävän tahon on pidettävä huolta, että työntekijöiden määrät ja osaaminen on riittävää turvaamaan palvelun laatu, mukaan lukien varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset tavoitteet. Toiminnan tavoitteiden täyttämisen lisäksi riittävän osaavalla ja laissa määritellyllä henkilöstömäärällä taataan lasten ja erityisesti tukea tarvitsevien lasten edut. Palvelua tuottavan kunnan tai yksityisen toimijan on huomioitava varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelun saamisesta, vastaamaan kunnan päivähoidossa olevien tarpeita. Varhaiskasvatuksen tavoitteiden täyttymiseksi toiminta voi vaatia lasten tarpeiden lisäksi muuta henkilökuntaa, kuten avustajia tai muita ammattilaisia. Henkilökunnan resurssointi on kunnan järjestämisvastuulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 15–17; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

2.3 Osaamisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Vuonna 2017 Opetus- ja kulttuuriministeriö teetti varhaiskasvatuksen henkilöstölle henkilöstöselvityksen, jonka tarkoituksena oli perehtyä varhaiskasvatuksessa lasten saamaan tukeen. Kyselyyn vastasi varhaiskasvatuksen osalta 169 kuntaa. Kuntien vastaukset lasten saamaan oppimisen tukeen olivat moninaisia ja kuntien työntekijät vaikuttivat odottavan varhaiskasvatuksessa järjestettävään tukeen selkeämpiä valtakunnallisia ohjeita. Lakiin odotettiin erityisesti tarkennuksia henkilöstön määrästä tuen mahdollistamiseksi, tuen kolmiportaisuuden käyttöönottoa, tarkempaa määrittelyä erityisen tuen tarpeessa olevasta lapsesta ja hänen oikeudestaan saada tuki viipymättä sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien määrästä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 48–49; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Kuvio 1. Esteet lasten henkilökohtaisten tukitoimien järjestymiselle varhaiskasvatuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 61.)

Kuviossa 1 kuvataan Opetus –ja kulttuuriministeriön henkilöstöselvityksen esiin nostamia tekijöitä, jotka estävät lapselle henkilökohtaisesti suunniteltujen tukitoimien toteutumisen. Tukitoimien suurimmiksi esteiksi nousivat resurssipula, henkilöstön vaihtuvuus ja puutteet varhaiskasvatuksen käytännöissä. Lisäksi henkilöstön mukaan tukitoimien toteutumiseksi ei ole saatavilla riittävän kelpoista henkilöstöä, eikä lapsiryhmissä työskentele riittävästi henkilöstöä. Moniammatillisen yhteistyön puute tai sen toimimattomuus nousivat myös tukitoimien toteutumisen

esteiksi. Vapaassa palautteessa selvitykseen vastanneet nostivat esille henkilöstön puutteellisen ammattitaidon ja terapiahenkilöstön sekä avustajien liian vähäiset määrät. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 61.)

Selvityksessä nousi myös esille suurimman osan varhaiskasvatuksen työntekijöistä jäävän vuoden aikana kokonaan ilman toivomaansa ja heille kuuluvaa täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutuksiin varhaiskasvattajat toivoivat sisällöksi uusien asiakirjojen läpikäyntiä lapsen osallisuuden osalta, pedagogisen dokumentoinnin opettelua ja laaja-alaisen osaamisen selventämistä. Varhaiskasvatustiloihin on kirjoitettu henkilöstön täydennyskoulutuksista, joiden toteutumisesta vastuussa on toiminnan järjestäjä eli kunta, jossa palvelua tuotetaan. Täydennyskoulutus on lain mukaan järjestettävä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ylläpitämään ja kehittämään riittävää ammattitaitoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 48–49; Varhaiskasvatustilolaki 540/2018.)

Jotta alle kouluikäisten varhaiskasvatustoiminta ja erityispalvelut saadaan varmistettua, on huomioitava lapsen viettävän suurimman osan valveilla olo ajastaan päiväkodissa. Käytännön syistä tukea tarvitsevien lasten hoito ja kasvatustiloihin olisi hyvä järjestää päivähoitossa päivästä toiseen saman päiväjärjestyksen tukemana. Vanhempien olisi tällöin hyvä olla päiväkodissa järjestettyjen tukitoimien kannalla. Näin lapselle mahdollistetaan oppiminen juuri niillä osa-alueilla, joilla hän tarvitsee tukea ja apua. Päivähoitossa kasvatustiloihin mahdollistavat osaava ja koulutettu henkilökunta. Riittävän osaamisen takaamiseksi he kuitenkin tarvitsevat konsultaatio- ja ohjaustukea erityisopettajilta, kuntoutusohjaajilta sekä terapeuteilta. Ilman osaamista erityisen tuen osalta henkilökunta on koulutettu auttamaan sellaisia lapsia, joiden oppiminen ja kasvu sujuvat ilman erityisjärjestelyjä. Erityistä tukea tarvitseva lapsi hyötyy parhaiten osaavasta ja hänen vahvuuksiinsa keskittyvästä tuesta ja ohjauksesta. (Svärd 2001, 48–49.)

3 AUTISMIKIRJO VARHAISLAPSUUDESSA

Autismi on 1940-luvulta saakka tiedossa ollut aivojen neurobiologinen kehityshäiriö, jota kutsutaan nykyään nimellä autismikirjon häiriö. Häiriölle tavanomaista on sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat ja vaikeudet, hankaluudet ymmärtää toisen ihmisen kommunikointia ja muun muassa erilaiset käyttäytymisessä toistuvat erityispiirteet kuten kaavamaiset tavat sekä vahvat kiinnostuksen kohteet. Autismikirjon häiriön katsotaan kuuluvan laaja-alaisempaan kehityshäiriöiden luokkaan. Luokkaan kuuluvat autismikirjo, epätyypillinen autismi, Aspergerin oireyhtymä, disintegratiivinen kehityshäiriö ja Rettin oireyhtymä. Diagnoosit saivat vuonna 2022 yllleen oman yläkäsitteen autismikirjon häiriö ja yksittäiset diagnoosien nimet poistuivat käytöstä. (Pihko, Haataja & Rantala 2014, 83; Avellan & Lepistö 2014, 9; Autismiliitto 2021.)

Lapsella voi olla autismin piirteitä havaittavissa jo varhaislapsuudessa, mutta diagnoosi tehdään usein 2–3 vuoden ikäisenä. Toisinaan lapsi saattaa oppia ja kehittyä tavanomaisesti, mutta jossain vaiheessa opitut asiat alkavat unohtua ja asioiden tekeminen sekä sanoittaminen vaikeutuvat. Vanhemmat saattavat olla huolissaan huomattuaan lapsessa tapahtuneita muutoksia tai oppiminen hidastuu, jolloin aloitetaan tarkemmat tutkimukset. Joissain tapauksissa lapsen kehityksestä huolestutaan päiväkodissa, jolloin erityisopettajan arvion kautta perhe ohjataan neuvolan kautta jatkotutkimuksiin. (Avellan & Lepistö 2014, 9; Terveyskirjasto 2020; Terveyskylä 2018.)

Autismikirjon häiriössä lapsella voi esiintyä monenlaisia liitännäishäiriöitä ja sairauksia muun muassa kehitysvammaisuutta, oppimisvaikeuksia sekä psyykkistä oireilua. Lisäksi aistien yli- ja aliherkkyydet ovat yleisiä ja ne voivat hankaloittaa arjen tilanteiden sujumista, jonka vuoksi ne on hyvä ottaa huomioon toimintoja ja siirtymiä suunnitellessa. Autismikirjolla olevalla lapsella on taipumus kokea helposti stressiä erilaisten aistihavaintojen ja kommunikaatiohaasteiden vuoksi. Arjen muovaaminen lapselle mahdollisimman ennakoitavaksi esimerkiksi kuvia apuna käyttäen vähentää mielen ja kehon kuormittumista, jolloin lapsen uusien asioiden kokeminen sekä oppiminen on helpompaa. Vuorovaikutustaitojen heikkouden tai puuttumisen vuoksi autismikirjolla olevia ihmisiä kohtaan voidaan olla

ymmärtämättömiä ja he voivat kokea kiusaamista. Heidän on kaikista haasteista ja poikkeavuuksista huolimatta mahdollista oppia elämään hyvää elämää. Riittävä tuki ja ymmärrys heitä kohtaan sekä oikeanlainen kuntoutus auttavat lasta kasvamaan ja kehittymään. (Terveyskirjasto 2020; Autismiliitto 2021a, 4–6, 8, 14; Autismiliitto 2021b.)

3.1 Erityispedagogiikan kasvava tarve varhaiskasvatuksessa

Erityispedagogiikka ja erityisopetus tarkoittavat käsitteiden tasolla lähes samoja asioita. Yleensä käsitteitä käyttävät ammattilaiset, jotka tietävät käsitteiden taustat. Nämä sisältävät vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten auttamiseksi suunniteltuja teoriaan pohjautuvia toimintamalleja, työtapoja ja erilaisia lähestymistapoja. Erityispedagogiikkaa voidaan ajatella yksilön auttamisen rinnalla auttavan myös ryhmien oppimista ja kasvatusta tutkimuksista saadun tiedon kautta. Näin erityispedagogiikka saa tutkimuksiinsa mukaan sosiaalisen ulottuvuuden kautta näkemystä ryhmätasoisista ilmiöistä. Erityispedagogiikan tutkimuksissa otetaan huomioon myös rakenteelliset seikat, kuten opetusjärjestelyt ja niiden merkitys tuen tarpeessa oleville. Erityispedagogiikka pyrkii auttamaan ja keskittyy vähemmistönä olevien kasvatukseen ja opetukseen, joille yleiset järjestelyt eivät riitä tai sovi. (Moberg ym. 2009, 13.)

Erityispedagogiikassa otetaan huomioon lapsen diagnoosin kautta tuleva lääketieteellinen tieto, joka auttaa ymmärtämään lapsen parasta ja toimii eettisenä perustana suunniteltaessa kasvatusta sekä koulutusta. Erityispedagogiikassa erilaisuutta ei käsitellä ajattelemalla ainoastaan diagnoosin mukana tulevia tieteellisiä seikkoja. Erilaisuutta määritellään tarkastelemalla ja kohtaamalla se neutraalein mielipitein sekä huomioimalla vain luotettavat lapsen edun mukaiset tekijät. (Moberg ym. 2009, 49.)

Erityispedagogiikan osaamisen tarve kasvaa koko ajan. Erityistä tukea tarvitsevien lasten edun mukaista on, että varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset tavoitteet toteutuvat myös heidän kohdallaan. Vanhemmat voivat olla hyvin kuormittu-

neita tuen vaatimiseen, joka vaikuttaa heidän jaksamiseensa. Vähäiset voimavarat eivät riitä tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä lapsen tarvitsemalla tavalla. (Korkalainen 2009, 66, 104.)

Yhdenvertaisia ja inklusion periaatteiden mukaisia työmenetelmiä sekä haasteita ehkäiseviä järjestelyitä lasten tukemiseksi ovat esimerkiksi pedagogiset työmenetelmät, joita ovat varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitelmallinen eriyttäminen, oppimisympäristöjen muokkaus ja selkeä päiväjärjestys. Ensisijaisen tärkeää tukea annettaessa on kuitenkin huomioida ja hyödyntää lasten henkilökohtaiset vahvuudet sekä mielenkiinnon kohteet. Niiden kautta oppiminen tuntuu lapsesta mielekkäältä ja näin oppimiselle voidaan asettaa tavoitteita. Lisäksi tuen oikea-aikaisuus kuuluu lapsen oikeuksiin. (Valteri 2022.)

3.2 Päiväkodin rooli kuntoutumisessa

Lapsen tarve erityiseen tukeen voi olla tiedossa jo päivähoidon alkaessa, jolloin lapselle on aloitettu tukipalvelut muiden asiantuntijatahojen toimesta ja laadittu kuntoutussuunnitelma. Päiväkodin tehtävänä tällöin on tukea lasta hänen tarpeidensa mukaisesti omassa roolissaan, niin että kasvu, kehitys ja oppiminen on tavoitteellista sekä varhaiskasvatussuunnitelman mukaista. Lapsen saamat terapiat ja muut kuntoutukseen sekä tukeen liittyvät tapaamiset kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jotta tukien kokonaisuus tiedostetaan ja niille voidaan varata riittävästi aikaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 65; Huhtanen 2004, 21; Peda 2021a, 3.)

Autismikirjon laaja-alaiset liitännäishäiriöt ja sairaudet tekevät kuntoutuksesta haastavaa, mutta ei mahdotonta. Hyvissä ajoin aloitettu kuntoutussuunnitelman laatiminen tuo kaivattua hyötyä lapsen ja hänen lähipiirinsä arjen sujumiseen. Vanhoista vähemmän hyödyllisistä toimintamalleista lapsen käyttäytymisessä on kuitenkin vaikea päästä eroon. Kuntoutuksessa lapselle on mahdollista tuoda esille hänelle sopivia toimintamalleja, esimerkiksi käyttäen vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä. Kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen paraneminen antavat lapselle keinoja ilmaista itseään ja omia tarpeitaan, jolloin arjen rutiinit helpottuvat. (Avellan & Lepistö 2014, 13.)

Kuntoutumiseen liittyviä haasteita voi olla esimerkiksi liikaa keskittyminen yhteen kehityksen osa-alueeseen kerrallaan, jolloin ei saavuteta laajaa edistymistä. Kuntoutumisen olisi hyvä olla monipuolista ja vanhempien kanssa tiiviissä yhteistyössä toteutettua. Vanhempien ja ammattilaisten yhteistyössä siivittämän kuntoutuksen on havaittu olevan toimivaa silloin, kun se keskittyy kommunikaatiotaitojen ja sosiaalisten vuorovaikutustaitojen sekä käytösongelmien minimoimiseen. Lapsen on mahdollista oppia päiväkodissa mallioppimisen avulla nähdessään muiden tekevän eri toimintoja, mutta sitä ennen lapsen on opittava jäljittelemään toisia. Lapsi tarvitsee usein apua jäljittelyn oppimiseen. (Avellan & Lepistö 2014, 13, 34.)

3.3 Vahvuksien tukeminen varhaiskasvatuksessa

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille ja on kaikkien varhaiskasvattajien tehtävänä. Se on jokapäiväistä lapsen kiinnostuksen kohteiden huomioimista ja hyödyntämistä sekä lasten yksilöllisten erojen havainnointia kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Tehostetun tuen vuoro tulee, yleisen tuen ollessa riittämätöntä tai se ei kestä lapsella riittävän kauaa. Tehostettu tuki on samaa kuin yleinen, mutta siinä lapsi tarvitsee useammalla kehityksen osa-alueella pitkäaikaista yksilöllistä tukea. Tehostetussa tuessa sen tarpeet määritellään tarkemmin ja tukea toteutetaan yleiseen verrattuna vahvistettuna sekä tarkennettuna. Erityinen tuki tulee kysymykseen, kun lapsi tarvitsee kokoaikaista yksilöllistä tukea. Tällöin useassa kehityksen osa-alueessa on tarvetta tukeen tai jokin kehityksen alueen tuen tarve on suuri. Erityisen tuen alaisuuteen voivat kuulua vaikeasti vammaiset lapset, neurologisia tai tunne-elämän haasteita omaavat lapset. Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys lapsen aiemmin saamasta tuesta ja sen riittävydestä. (Peda 2021b; Peda 2021a, 5; Peda 2016.)

Tuen saaminen on lapselle hänen omien tavoitteidensa ja tarpeidensa mukaan suunniteltua jokapäiväistä tukea varhaiskasvatuksessa, jonka tavoitteena on tukea lasta hänen kasvussaan, oppimisessaan ja hyvinvoinnissaan. Tuki voi olla pedagogista, rakenteellista, hoidollista tai niiden sekamuotoja. Suunnittelussa otetaan vahvasti huomioon lapsen vahvuudet, joiden kautta oppimista ja arkeen kiinnittymistä pidetään yllä mielenkiinnon kohteita hyödyntäen. Tukea voidaan

antaa tarpeen mukaisesti tilapäisenä tai pitkäaikaisesti. Tärkeää lapsen kannalta on tuen saannin oikea-aikaisuus ja riittävyys. Oikein kohdennettu tuki voidaan saada aikaan muuttamalla varhaiskasvatuksen toimintatapoja, rakenteita tai oppimisessa käytettäviä sisältöjä sekä järjestelemällä henkilöstöä uudelleen. (Peda 2021b; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 9–10.)

Tuen saaminen käynnistyy tuen tarpeiden havaitsemisella, jonka tekee lapsen vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilökunta tai perheen kanssa työskentelevät muut asiantuntijat. Kaikki edellä mainitut muodostuvat tärkeiksi onnistuneen yhteistyön kannalta. Lapsen saamaa tukea toteutetaan ja arvioidaan moniammatillisessa yhteistyössä. Tuen kolmiportaisuudeksi vahvistava lakimuutos edellyttää aiempaa tarkempaa tuen tarpeiden tarkistamista ja sitä tulisi tehdä vähintään kerran vuodessa. Erytisopettajan tehtävänä on olla mukana havaitsemassa lapsen yksilöllisiä tuen tarpeita, selvittää tarpeellisuutta lapsen tarvitsemiin tutkimuksiin ja lopulta laatia suunnitelma tuen järjestämisestä. (Peda 2021b; Heinämäki 2004, 26–28; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 12.)

Pedagogisen arvioinnin ja ohjauksen avulla tukea tarvitseva lapsi kehittyy sekä oppii monipuolisesti ajattelun, käden ja silmän yhteistyöhön sekä kielentaitoihin, kuullun ymmärtämiseen ja hahmottamisen taidoissa. Arjessa tapahtuvasta tuen antamisesta ovat vastuussa varhaiskasvatuksen henkilökunta, erityisopettajan antamien ohjeiden ja tuen avulla. Lapselle tehdyistä tukimuodoista kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan, josta ilmenee tarkasti mitä tukea lapsi saa, miten tukea annetaan, kuka on vastuussa tuen antamisesta ja arvio lapsen kehittymisestä tuen avulla. (Peda 2021b; Heinämäki 2004, 26–28; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 12.)

4 KOLMIPORTAINEN TUKEA VARHAISKASVATUKSESSA

Johdannossa mainitsemani tuen muotojen uudelleen määrittely tapahtui 1.8.2022, samalla uusi varhaiskasvatuslaki astui voimaan. Lasten halutaan saavan nykytilaa laadukkaampaa oikea-aikaista, tasa-arvoista ja yksilöllisesti räätälöityä tukea inklusiivisin periaattein. Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on päivitetty täsmentämään tuen käsitteistöä ja sisältöä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Opetushallitus 2021; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 6.)

Tukea on voinut varhaiskasvatuksessa saada aiemminkin, mutta nyt se määritellään kolmiportaisen mallin mukaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Jokaisella tuen portaalla on omat mallinsa ja toimintatapansa, jolla tuki annetaan. Jotta lapsi saa tarvitsemansa tuen, tarpeet arvioidaan yksilöllisten tarpeiden mukaan vahvassa yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Tukea lapselle uudistuksen myötä tulee antamaan koko varhaiskasvatuksen henkilöstö. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 17, 50; Opetushallitus 2021; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 6.)

Tuen saaminen lapselle vie usein aikaa ja sen saamisen edellytykset vaihtelevat paikkakunnittain. Tuen portaiden käyttöönotolla pyritään saamaan toimivat rakenteet varhaiskasvatuksessa annettavalle tuelle. Tämä tuo henkilöstölle tietoa ja ohjeistusta mihin nojata suunniteltaessa tuen antamista. Määrittely tukee henkilökuntaa aiempaa enemmän hoitamaan työnsä hyvin lapsen edun mukaisesti. Tuen riittävyttä arvioidaan entistä herkemmin haasteiden kasaantumisen ennakoinniseksi. Lakimuutoksen ja suunnitelman muutoksen myötä kaikkien kuntien tulee järjestää lapselle tukea varhaiskasvatuksessa kolmiportaisen mallin mukaan, johon sisältyy myös lapsen oikeus apuvälineisiin. Erityisen tuen päätöksestä tehdään hallintopäätös valitusoikeuksineen. (Opetushallitus 2021; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 8.)

Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille tehdyssä kyselyssä esille nousi vanhempien kokevan lastensa tasavertaisuuden toteutumisen kannalta tärkeäksi

varhaiskasvattajien hyvä kouluttautuminen. He toivoivat sellaistenkin työntekijöiden kouluttautuvan, jotka eivät suoranaisesti työskentele erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Kyselyssä nousi esille myös työntekijöille tarjottavien koulutusten maksullisuus ja haasteet sovittaa koulutuksia työaikojen kanssa. Kyselyssä maksullisuutta pidettiin suurimpana esteenä varhaiskasvattajien kouluttamiselle. Kouluttautuminen ei ole riittävää, eikä osaavia työntekijöitä ole sen vuoksi tarpeeksi saatavilla. (Verraton 2017.)

4.1 Lapsen edun mukainen päivähoito

Autismikirjon häiriö on saattanut herättää ihmisissä ajatuksia puutteellisten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ja kommunikaatiohaasteiden kautta. Nykyään tuen saamisen merkityksiä ymmärretään paremmin. Tuen tarve voidaan käsittää lapsen vahvuuksiksi ja taidoiksi, joita ei pidä lähteä muuttamaan, vaan lapsen ympärillä olevaa kasvuympäristöä sekä aikuisten toimintaa on mahdollista muuttaa. Kaikilla lapsilla on potentiaalia oppia asioita, onnistunut oppiminen motivoi jatkamaan oppimista. (Ketonen, Kontu, Lahtinen, Pesonen & Tuomi 2018, 287.)

Varhaiskasvatustaipaleelle lähtevän erityistä tukea tarvitsevan lapsen tilannetta on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti. Vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan olisi hyvä käydä läpi varhaiskasvatuksen tarjoamat resurssit läpi lapsen kannalta, koska ne voivat olla tärkeitä tekijöitä pedagogisten toimintojen järjestämiseksi. Vastuiden jakamisesta arjessa sovitaan yhdessä vanhempien kanssa. Terapeuttien ja kuntoutusohjaajien kanssa yhteinen toiminta auttaa alussa pääsemään uuteen arkeen kiinni. (Ketonen ym. 2018, 294–295.)

4.2 Varhaiskasvatus vahvistaa osallisuutta

Varhaiskasvatuksen työntekijät pyrkivät tekemään lasten eteen parhaan mahdollisen, mutta silti tasavertaisuus ei aina toteudu. Syitä tuen saannin riittämättömyyteen ja olemattomuuteen voivat olla esimerkiksi työntekijän kiinnostumattomuus ja puutteellinen ammattitaito. Lapsi tulisi aina kohdata ainutlaatuisena yksilönä, hänen vahvuuksiensa kautta. Kokonaisvaltainen apu ja tuki on hänelle tärkeää. Tällä tavalla turvataan lapsen hyvinvoinnille tärkeät fyysiset, psyykkiset ja sosi-

aaliset ulottuvuudet. Ryhmään kuulumisen ja muiden hyväksyntä kehittävät toimijuutta sekä identiteettiä, vahvistaen samalla lapsen sosiaalisia taitoja. Joissain tapauksissa lapselle on tarvittu diagnoosi tuen saamiseksi tai perhe on muuttanut toiselle paikkakunnalle saadakseen lapselle päivähoitoon tarvittavan tuen. Tällaisia eriarvoistavia tekijöitä ei enää tulisi olla. (Verraton 2017; Vernerinen 2021).

Hyvien lähtökohtien saaminen elämälle on joskus kiinni onnesta. Onnea on hyvä ja ammattitaitoinen henkilökunta, joka tukee lasta arjen toiminnoissa sekä uuden oppimisessa. Kaikille ammattitaitoisille kasvattajille tulisi mahdollistaa riittävä koulutautuminen ja erityislasten tarpeisiin perehtyminen. Riittävän ammattitaidon kriteereitä olisi hyvä tarkastella uudelleen ja täsmentää erityistä tukea tarvitsevien lasten sekä työntekijöiden oman edun turvaamiseksi. (Korkalainen 2009, 17–18.)

Huomion kiinnittäminen lasten asioihin ja reagoiminen niihin erilaisten lapsi- ja perhe palveluiden esimerkiksi varhaiskasvatuksen avulla, ehkäisee lapsen eriarvoisuuden syntyä. Lasten asiat kuuluvat huoltajien lisäksi kasvatusalan ammattilaisille. Lapsia uhkaava eriarvoisuus voi johtaa ylisukupolvisen huono-osaisuuteen ja sen jatkumiseen. Lainsäädännön sekä lapsi- ja perhepalveluiden tavoittaessa asiakaskuntansa, eriarvoisuus vähentyy rakenteellisesti ja seuraavienkin sukupolvien elinolot paranevat. (Euroopan komissio 2017, 8; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 32.)

4.3 Varhaiskasvatuksen ja huoltajien tekemä yhteistyö

Varhaiskasvatuksen erityisopettajille tehdyn kyselyn mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja perheiden yhteistyö on erittäin tärkeää sekä merkityksellistä, niin perheiden, lasten kuin varhaiskasvattajienkin kannalta. Perheet kokevat paljon paineita työssä käymisestä ja perheen yhteisen ajan vähyydestä. Lapset menevät päiväkotiin, jotta molemmat vanhemmat voivat käydä töissä. Työ auttaa vanhempia, varsinkin äitejä jaksamaan kokonaisvaltaisesti paremmin. Siksi varhaiskasvatus on muodostunut erittäin tärkeäksi osaksi lapsiperheiden elämää, yhteistyön takeeksi muodostuva toimivuus on perheille todella tärkeä arkea tukeva asia. (Rantala & Uotinen 2018, 121–123.)

Varhaiskasvatustalain (540/2018) tarkoituksena on taata varhaiskasvatuksen toiminnan kautta lapselle vanhempineen kasvun ja kehityksen saavuttaminen sekä mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Vanhemmilla on nykyään paremmat mahdollisuudet vaikuttaa varhaiskasvatuksen osallisuuteen kuin aiemmin. Vaikuttamista toivotaankin varhaiskasvatuksen henkilökunnan puolesta koko ajan lisää. Vanhemmat haluavat yleensä osallistua mielellään lastaan koskevien asioiden päätöksiin yhteistyössä varhaiskasvattajien kanssa, mutta joskus erinäisistä syistä osallisuus ei aina toteudu. Tällaisessa tapauksessa erilaisten osallistavien keinojen miettiminen on järkevää varhaiskasvatuksen puolelta. (Rantala & Uotinen 2018, 125–127.)

Varhaiskasvattajien toimintakulttuuri on muuttunut vuosien varrella asiantuntijalähtöisestä perhelähtöiseen. Perhelähtöistä perhetyön mallia on neljää erilaista, asiantuntijalähtöistä, perheen kanssa liittoutunutta, perheeseen kohdistuvaa ja perhelähtöistä toimintatapaa noudattavaa. Ensimmäisissä kolmessa varhaiskasvattajat toimivat perheen edun suunnittelijoina ja laativat tarvittavat palvelut. Viimeisessä palveluiden tarve määräytyy perheen tarpeiden ja mielipiteiden mukaisesti kasvattajien tukiessa vanhempien omaa kasvatustehtävää. (Rantala & Uotinen 2018, 125–128.)

Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä nähdään tärkeänä. Vanhemmat ja varhaiskasvattajat tietävät lapsesta paljon, jolloin jaetun näkemyksen kautta hyvinvoinnin edellytykset tulevat esille. Vanhemmat saavat kasvattajilta myös kaipaamaansa rohkaisua lapsensa huomioimisessa, näin lapsen tuen jatkuminen varmistetaan myös päiväkodissa vietetyn päivän jälkeen kotona. Vanhemmat ja varhaiskasvatus arvioivat yhdessä luotuja tavoitteita ja niiden toteutumista vähintään kerran toimintakauden aikana tai aina tarpeen vaatiessa. (Rantala & Uotinen 2018, 125–128.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuoda esille varhaiskasvattajien tärkeinä pitämiä ammattitaitoa ja tukea vahvistavia tekijöitä. Lisäksi opinnäytetyöni tavoitteena oli sen toteuttamisen kautta tuoda kehitysideoita ammattitaidon ja tuen tarpeiden kehittämiseksi käytännön työhön. Tutkimuskysymykset, joihin opinnäytetyössäni hain vastauksia olivat: minkälaisia ammattitaitoa vahvistavia tekijöitä varhaiskasvattajat pitävät tärkeinä työskennellessään autismikirjolla olevien lasten kanssa ja millaista tukea he kaipaavat työskentelyynsä?

5.1 Menetelmälliset valinnat

Tein opinnäytetyöni laadullisella tutkimusotteella. Valitsin aineistokeruumenetelmäksi teemahaastattelun, koska sen avulla pääsin kuulemaan opinnäytetyölleni tärkeitä varhaiskasvattajien syvällisiä ajatuksia ja kokemuksia. Valitsin opinnäytetyötäni varten päiväkodin, jossa tietoni mukaan työskenteli varhaiskasvattajia, joilla oli kokemusta autismikirjolla olevien lasten kanssa työskentelystä. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina, tavaten haastateltavia heille ja haastatteluille sopivissa tiloissa. Opinnäytetyöni pitää sisällään haastattelut, niiden litteroinnit, analysoinnin ja tulosten auki kirjoittamisen sekä oman ajattelutyöni. Haastattelua aineistonkeruutapana käytettäessä on useita hyviä puolia. Yksi niistä on haastateltavan mahdollisuus selventää tai tarkentaa kertomaansa. Haastattelu aineistonkeruutapana vaikutti joustavalta ja antoi sen myötä tekemiseen hyvät mahdollisuudet. (Eskola 2007, 32–35; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73.)

Haastattelua ohjatakseni käytin apuna haastattelurunkoa, johon laadin ennalta valmiit kysymykset. Toteutin kaikki haastattelut käyttäen samoja teemoja ja haastattelurunkoa. Teemat ja haastattelurungon laadin, niin että haastatteluista kertyvä aineisto toisi vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Haasteeksi teemahaastattelun käytössä voi kuitenkin tulla haastateltavan tuodessa esille muutaakin tietoa kuin haastattelurungossa kysymääni. Lisäksi haastattelurungon teemat voivat johdatella haastattelun kulkua pois opinnäytetyölleni merkityksellisistä tutkimuskysymyksistä. Aineiston laajentuminen tällä tavoin voi vaikeuttaa aineiston lopullista analysointia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 67, 73, 75–76, 92; Eskola 2007, 32–35; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 106–107.)

Annoin haastattelurungon haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi. Haastateltavan tutustuessa ennalta haastattelussa käytettäviin kysymyksiin, voi haastateltavalla nousta esiin muutkin näkökulmat kuin kysymysten esiin nostamat. Lisäksi etukäteen tutustuminen voi saada haastateltavan valmistautumaan haastatteluun etsimällä kysymyksiin valmiita vastauksia. Teemoja ja haastattelurunkoa laatiessani, yritin parhaani mukaan pitää mielessä tulosten analysoinnin ja tutkimuskysymysten kannalta tärkeimmät asiat, jotta opinnäytetyölleni olennaisimmat asiat nousevat esille. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 67, 73, 75–76, 92; Eskola 2007, 32–35; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 106–107.)

Laadulliselle opinnäytetyölle on tyypillistä luonnontieteisiin asioihin perehtyvä tutkimusote. Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä oli mahdollista tuoda esille tutkimuskysymyksiini vastaukset, mutta vastausten saaminen ei ollut helppoa. Tämän vuoksi varasinkin paljon aikaa saamani aineiston analysointiin ja analysoinnista saamieni tulosten auki kirjoittamiseen. Pyrin ajattelemaan koko prosessin läpi sitä mihin, miten ja miksi etsin vastauksia. Siksi tutustuinkin laadulliselle tutkimukselle tyypillisiin asioihin eri kirjallisuuslähteiden avulla, jotta osaisin ottaa huomioon sille tyypillisen luonteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Aineiston analysointiin käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, joka soveltui haastatteluista nousseen aineistoni analysointiin. Keskityin olemaan tarkkana aineistoni aiheiden kanssa pyrkien tarkastelemaan vain opinnäytetyöni kannalta tärkeitä aiheita, opinnäytetyölleni asettamieni tutkimuskysymysten toimiessa tien viitoittajana. Opinnäytetyölleni valitsemani aiheen kiinnostaessa minua paljon, aiheen rajaaminen oli varsinkin alussa vaikeaa. Aineiston tarkastelussa pyrin parhaani mukaan ennakkoluulottomaan ja neutraaliin lähestymistapaan sekä pidin tärkeänä oman ymmärryksen ja oivaltamisen tiedostamista. Opinnäytetyöni kokonaisuuden ymmärtäminen ja valmistaminen olisi ollut vaikeaa ilman oman ajatustyöni havainnointia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92, 100, 106, 108–109; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 36.)

5.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen näkökulman mukaisesti tieteelliset valinnat ohjasivat opinnäytetyöni valmistumista suunnitteluvaiheesta aina viimeistelyvaiheeseen saakka. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut tutkimuseettisen ohjeistuksen koskemaan hyvää tieteellistä käytäntöä Suomessa. Noudatin opinnäytetyötä tehdessäni tätä ohjeistusta tehden kaikki siihen liittyvät valinnat ja vaiheet rehellisesti ja erityistä huolellisuutta noudattaen. Haastateltavieni itsemääräämisoikeus ja ihmisarvon kunnioittaminen kuuluvat opinnäytetyöhöni sen ilmentäessä ihmisiin kohdistuvaa tutkimustyötä sekä hyvää tieteellistä käytäntöä. Pidän opinnäytetyöni eettisyyden ja luotettavuuden parantamiseksi haastateltavat anonymoineina. Huomioin kirjoittaessani myös tarpeellisen ja asianmukaisen lähdeaineiston käytön. Opinnäytetyölleni asettama tärkeä tavoite on herättää lukijan luottamus tekemääni tutkimustyötä kohtaan. (Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 7–8; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4, 6.)

Opinnäytetyössäni sitouduin noudattamaan tutkimuseettisen lautakunnan määrittelemiä ohjeita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Eettiset valinnat kulkivat mukana koko ajan, alkaen aiheen valinnasta. Opinnäytetyössäni esille tuomani huoli ja tarve osaavasta henkilökunnasta turvaamassa lasten etua, vahvistivat haluani perehtyä varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistamiseen työskenneltäessä autismikirjolla olevien lasten kanssa. Jos työntekijöillä ei ole riittävästi ammattitaitoa, heidän työetiikkansa ja arvot eivät pääse toteutumaan. Lisäksi tästä voi aiheutua heille työperäistä väsymystä ja kuormittumista, joka heijastuu lasten lisäksi myös perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 127, 129; Karsio 2022; Jerrman 2022.)

Pyysin opinnäytetyöhöni osallistuvilta haastateltavilta suostumuksen haastatteluihin osallistumisesta ja sen äänittämisestä. Haastateltavien oli mahdollista antaa suostumuksensa haastatteluun sähköpostilla ennen haastattelua suostumuslomakkeeseen tai suullisesti ennen haastattelua. Varmistin ennen haastattelua haastateltavien ymmärtäneen pyrkimykseni opinnäytetyölleni. Lisäksi kerroin, kuinka käsittelin aineistoja ja, että tulen tuhoamaan ne opinnäytetyöni päätyttyä.

Henkilötietoja en kerännyt ollenkaan ja haastateltavien anonymiteettiä suojelin pitämällä aineistot nimettömänä ja salassa. Opinnäytetyöni valmistumiseksi tekemäni valinnat olivat eettisiä valintoja, jotka ohjasivat sen etenemistä. Tämän vuoksi olikin tärkeää miettiä tarkoin kaikki eteen tulevat valinnat, joita olivat haastattelun teemat, haastattelurunko ja oman näkökulmani avaaminen. (Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 13.)

Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä voi ilmentää arkielämän vuorovaikutus-tilannetta, jolloin asemani opinnäytetyöntekijänä voi hälventyä. Pidin haastattelujen aikana mielessä oman roolini, koulun organisaation ja itseni edustamisen. Eettisten periaatteiden ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti oman aseman muistaminen opinnäytetyön teon aikana on tärkeää. Aihe aiheutti minulle haasteita sen kiinnostaessa kovasti, jonka vuoksi aiheeseen liittyvien vaiheiden rajaaminen oli ajoittain vaikeaa. Opinnäytetyöni toteuttamiseksi vastuullisesti, pidin huolta riittävän ajan varaamisesta sen tekemiseen. Kerroin prosessissa mukana oleville, mistä valmiin opinnäytetyöni voi käydä lukemassa ja lupasin lähettää sen heille luettavaksi. Opinnäytetyöni luotettavuutta paransin tuomalla tulokset selkeästi esille opinnäytetyöni valmistuttua. Valmiista opinnäytetyöstä voi lukea sen valmistumiseen johtavan prosessin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184–185.)

5.3 Teemahaastattelujen toteutuminen

Opinnäytetyöni eteneminen alkoi hyväksytystä opinnäytetyösuunnitelmasta. Pe-rehdyin ennen haastattelurungon tekemistä autismikirjoon, varhaiskasvatukseen ja erityiseen tukeen varhaiskasvatuksessa sekä työntekijöiden koulutuksia käsittelevään lähdemateriaaliin. Tällä tavoin säästin aikaa opinnäytetyöni toteuttamiseen käytännössä. Tein opinnäytetyösopimuksen ulkoisen yhteistyötahon eli opinnäytetyöhöni osallistuvan kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Sopimuksen allekirjoitti varhaiskasvatuksen päällikkö, erillistä tutkimuslupaa en tarvinnut. Sopimuksen teon jälkeen lähestyin sähköpostilla varhaiskasvatuksen johtajaa, jonka alaisuudessa opinnäytetyötäni varten valitsemani päiväkotitoimii. Pyysin häntä välittämään opinnäytetyötäni koskevan haastattelupyyntökirjeen sähköpostilla hänen henkilökunnalleen (LIITE 1). Sähköpostissa kysyin henkilökunnan

kiinnostusta ja mahdollisuuksia osallistua opinnäytetyötäni koskeviin haastatteluihin.

Valitsin kyseisen päiväkodin kuultuani päiväkodin henkilökunnalla olevan mahdollisesti kokemusta varhaiskasvatusikäisistä tuen tarpeessa olevista lapsista. Halusin päästä kuulemaan varhaiskasvattajien kertomana tekijöistä, joilla varhaiskasvattajat pitävät yllä ammattitaitoaan autismikirjolla olevien lasten kanssa työskentelyssä. Lisäksi oman oppimiseni kannalta koin tarpeelliseksi tehdä haastattelut kasvotusten, vuorovaikutus- ja itsereflektointitaitojeni kehittämiseksi. Sain kyseisen päiväkodin tietooni harjoittelussa tapaamani henkilön kautta. (Tammi & Sarajärvi 2009, 88.)

Kokosin aineiston haastattelemalla varhaiskasvatuksen henkilökuntaa eri ammattiryhmistä. Sain haastatella yhteensä neljää varhaiskasvattajaa. Kaikilla oli kokemusta autismikirjolla olevasta lapsesta. Päiväkodista, johon suuntasin haastattelupyynnötkirjeeni sain kaksi vastausta ja he lupautuivat haastateltaviksi (LIITE 1). Toinen haastateltava joutui kuitenkin perumaan osallistumisensa työkiireiden vuoksi. Peruminen on täysin ymmärrettävää ja tutkimuseettisesti sallittua. Ensimmäisen haastattelun pääsin tekemään toukokuun lopussa suunnitelmani mukaisesti. Valmistauduin haastatteluun lukemalla tutkimushaastattelun käytännöistä ja tein itselleni muistilistan. Muistilistaan kirjoitin itselleni haastattelun kulun ja eettiset ohjeet, jotka kertosin haastateltavalle. Ensimmäinen haastattelu jännitti jonkin verran, olinhan haastattelijan roolissa ensimmäistä kertaa. Äänitin haastattelun puhelimeni sovelluksella, josta tallensin äänitteen tietokoneelleni. Tallennettuani äänitteen litteroin eli kirjoitin haastattelun auki sanasta sanaan Word -tiedostolle. Haastattelun jälkeen kirjoitin haastattelupäiväkirjaa, johon kirjasin päälimmäiset ajatukset ja haastattelusta tekemäni havainnot. Havainnoista sain vahvistusta ajatuksilleni aineistoa analysoidessani ja kirjoittaessani pohdinta osuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 71–75.)

Lisää yhteydenottoja haastateltavilta ei kuitenkaan alkanut kuulua, joten lähetin päiväkodin johtajalle sähköpostia, jossa kerroin tarvitsevani vielä haastateltavia (LIITE 2). Päiväkodin johtaja jakoi ystävällisesti sähköpostia kahteen muuhunkin

hallinnoimaansa päiväkotiin. Pian sainkin yhteydenotot kahdelta varhaiskasvat-
tajalta. Heidän kanssaan sovimme sopivat ajankohdat haastatteluille ennen ke-
sälomia. Toisen ja kolmannen haastattelun pääsin tekemään kesäkuun alussa.
Haastattelut sujuivat hyvin. Haastattelut, äänitteiden tallennuksen ja litteroinnin
toteutin kolmen haastateltavan osalta samalla tavalla.

Neljännän haastateltavan löytäminen meni elokuun alkuun 2021. Vein läheiseen
päiväkotiin haastattelupyyntökirjeen (LIITE 1.) toiveessa saada sieltä viimeinen
haastateltava. Varhaiskasvatuksen opettajista osa oli vielä viettämässä kesälo-
miaan. Neljäs haastateltava lupautui kyseisestä päiväkodista opinnäytetyöni to-
teutukseen, joka oli tärkeä asia riittävän aineistonkeruun kannalta (Hirsjärvi &
Hurme 2001, 58). Viimeinen haastattelu erosi muista sen toteutuessa haastatel-
tavan vastatessa haastattelukysymyksiini osittain kirjallisesti, haastattelua ei
myöskään äänitetty. Aineiston hankinta olisi hyvä tehdä kaikkien osallistuneiden
osalta samalla tavalla, silloin aineistosta saatu tieto on helpompi standardoida eli
muotoilla samanlaiseen muotoon. Arvioin kuitenkin aineistohankinnan olleen riit-
tävä esittäessäni kaikille haastateltaville samat haastattelurungon kysymykset.
Samoihin haastattelukysymyksiin saadut vastaukset helpottavat saamaan aineis-
tosta esille yhtäläisyyksiä ja eroja (Hirsjärvi & Hurme 2001, 58). Aineistohankin-
nan sain lopulta tehtyä kolmesta eri päiväkodista.

Haastateltavien saaminen osoittautui loppujen lopuksi haastavammaksi kuin olin
ajatellut. Kuviossa 2 kuvattuna opinnäytetyöni valmistumiseen kulunut aika. Var-
haiskasvatus on kärsinyt työvoimapulasta jo pitkään, joka ilmeisesti vaikutti haas-
tateltavieni saantiin. Emeritus Professori Karila kirjoittaa blogitekstissään erilai-
sista alueittain vaihtelevista yhteiskunnallisista haasteista, jotka vaikuttavat var-
haiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta alan vetovoimaisuuteen. Hän to-
teaa, että haasteita ja kiireen tuntua varhaiskasvatuksen arkeen aiheuttavat elä-
köitymisen aiheuttama työvoimapula, lasten perheissä ilmenevät haasteet ja alan
heikko palkkaus (Karila 2019.) Karilan mainitsemien syiden vuoksi alalle hakeu-
tuu koko ajan vähemmän ammattilaisia. (Karila 2019; Tuomi & Sarajärvi 2009,
85; OAJ 2021.)

Kuvio 2. Opinnäytetyöprosessin toteutuminen

5.4 Aineiston analysointi

Tekstiä litteroidessani huomasin analysoivani haastatteluaineistoa samalla mielessäni. Aineiston laadullinen analysointi pohjautuukin pitkälti loogiseen päätteeseen ja aineiston järjestelyyn omassa mielessä aineiston käsittelyn ajan. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 122). Haastattelujen aukikirjoittamisen jälkeen pelkistin aineistoa eli redusoin siitä pois tarpeettoman aineiston pilkkomalla tekstin osioihin. Etsin aineistosta samaa aihetta kuvaavat tekstit ja värjäsin ne samalla värillä. Tällä tavalla löysin aineistosta opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä kuvaavia ilmauksia, varhaiskasvattajien haastattelukysymysten pohjalta esiin nostamia asioita. Listasin asiat yhteen. Näistä listauksista etsin ja yhdistin samankaltaiset sekä toisistaan eroavat ilmaisut. Tätä analysoinnin vaihetta kutsutaan klusteroinniksi,

eräänlaiseksi ryhmittelyksi tai teemoitteluksi. Ryhmittely on tärkeä vaihe, jossa ryhmien nimet käsitteellistetään eli abstrahoidaan. Abstrahoitu aineisto kertoo kunkin luokan sisällöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122–127.) Tässä vaiheessa jaoin abstrahoidusta aineistosta nousseet käsitteet kahteen osaan vastaamaan kumpaankin tutkimuskysymykseeni. Tällä tavalla sain aineiston tiivistymään entisestään ja samalla sain nostettua esille opinnäytetyölleni tärkeitä merkityksiä.

Aloitin kirjoitustyön saamieni käsitteiden pohjalta. Kirjoitin aluksi raakatekstiä liittäen siihen tarvittaessa teorialähteitä. Aineistojen ja käsitteiden kautta toin esille kohteet, joihin syvennyin opinnäytetyössäni. Opinnäytetyössäni tutkin varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistamisen tapoja ja heidän kaipaamiaan tuen tarpeita. Vertasin teoriaa ja aineistosta muodostamiani päätelmiä keräämääni aineistoon. Tällä tavalla kohteesta nousi uutta teoriaa, jota kuvaan opinnäytetyöni tuloksissa. Nostin aineistosta esille mielenkiintoisia lainauksia, jotka kuvasivat tutkimuskysymysteni esiin tuomia aiheita. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–110, 122–127; Valli 2018, 220–221, 223.)

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Ammattitaitoa vahvistavat tekijät

Haastatteluissa nousivat esille erilaiset tekijät, joiden avulla varhaiskasvattajat pyrkivät vahvistamaan osaamistaan, jotta työskentely autismikirjolla olevien lasten kanssa olisi lapsen ja työntekijöiden sekä koko lapsiryhmän edun mukaista. Erilaisia tekijöitä olivat omaehtoisen tiedon hakeminen netin luotettavista lähteistä ja kirjallisuudesta, osallistuminen verkkokoulutuksiin tai lähikontaktein järjestettäviin koulutuksiin sekä tiedon saaminen muilta ammattilaisilta ja kollegoilta. Suurin osa haastateltavista piti verkossa tapahtuvia koulutuksia etäisinä ja raskaina. Lisäksi puolet haastateltavista kertoi, että koronavirus pandemian jälkeen yhteisten palavereiden pitäminen on vähentynyt. Tämä taas on vähentänyt pedagogisia keskusteluja ryhmien ja työntekijöiden välillä. Yksi haastateltavista ei kokenut tarvetta saada lisää koulutusta kohdennetusti juuri autismikirjosta. Hän koki työskentelynsä autismikirjolla olevien kanssa varmaksi perustiedon turvin. Perustietoa on esimerkiksi tieto autismikirjolle tyypillisistä aistikokemusten vaihteluista, jolloin lapsi ei vain kykene toimimaan annettujen ohjeiden mukaisesti.

Haastateltavien mukaan koulutuksista sai vinkkiä päiväkodin johtajalta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Koulutusten järjestäminen varhaiskasvattajille sopivaan ajankohtaan katsottiin eduksi, sillä lapsiryhmistä on vaikea irtautua muulloin kuin niin sanotun hiljaisen tunnin aikaan. Haastateltavat nostivat esille oman aktiivisuuden ja mielenkiinnon tärkeyden ottaa selvää autismikirjolle tyypillisistä tunnusmerkeistä ja haasteista. Tunnuksmerkkien ollessa tiedossa, työntekijä saa itselleen työkaluja ja tukee näin samalla omaa sekä muiden ryhmässä työskentelevien työssäjaksamista. Varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan oikeaan aikaan saatu koulutus hyödytti työskentelyä eniten. Varhaiskasvatuksessa lasta pyritään tukemaan heti kun tarve havaitaan, tämän takia ajantasainen tieto ja taito ovat merkittävät tekijät lapsen sekä työntekijän oikeuksien toteutumisessa.

”Aika paljon sitten myöskin siitä sun omasta halusta riippuu se, että kuinka olet kiinnostunut.”

”Muiltakin sitten niitä ideoita ja vinkkejä, että se on mun mielestä tosi rikkaus, että siinä mielessä no yksiköiden sisällähän ne kiertää eri ryhmissä, että mikä on tosi hyvä juttu.”

”Toiset tekee toisella tavalla, ihan yhtä hyvää lopputulosta. Niin monella tavalla voi päästä siihen samaan lopputulokseen.”

Haastateltavat toivat esille monenlaisia tiedon hankinnan tapoja, joista jokainen voi valita itselleen sopivimman. Varhaiskasvattajat ovat huomanneet tiedon lasten kasvatuksesta ja oppimisesta muuttuvan koko ajan. Tiedon paljous ja tutustuminen kirjallisuuslähteisiin voi viedä paljon aikaa ja saattaa tuntua välillä ahdistavalta kiireisessä päiväkotiarjessa. Haastateltavat tiedostivat ja toivat esille oman osaamisen kehittämisen olevan kuitenkin erittäin tärkeää sekä osa ammatitaitoa ja työssäjaksamista. Tiedon hakua hankaloittavat haastateltavien mukaan arjen nopeasti muuttuvat tekijät, kuten työntekijöiden aliresursointi ja yleinen aikapula. Tämän vuoksi voi olla vaikea suunnitella osallistuvansa arkipäivinä järjestettäviin koulutuksiin. Työntekijä- ja aikaresurssin vähyys nousivat usein esille haastateltavien kertomuksissa päiväkodin arjesta.

”Että tulis koulutusten kautta kaikille sitten sitä näkemystä ja hoksamista ja uskallusta sitten myös tarttua niihin, ja ei ne lapset siitä hajoa eikä säry”

”No vaikka periaatteessa ne perusasiathan on samat, just se. Lapset tarvi sitä aikuista ja aikuisen kanssa keskustelua. Rajoja ja rakkautta vanhan aikaisesti sanottuna.”

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) ohjaavat varhaiskasvatustoimintaa yhdessä Opetushallituksen laatiman kolmitasoisien varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuden mukaisesti. Aikaisempaa suunnitelmallisempi varhaiskasvatustoiminta ja 1.8.2022 muuttunut laki tuen kolmiportaisuudesta sekä lisääntynyt verkostotyö eri ammattilaisten

kanssa, ovat lisänneet varhaiskasvattajien työnkuvaan enemmän dokumentointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 7; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85; OAJ 2021.)

”Varhaiskasvatuksen opettajan työssä on nyt paljon semmoista, mikä ei ole siinä ryhmässä olemista tai ryhmän toiminnan suunnittelu ja paljon monenlaista semmoista paperityötä.”

6.2 Varhaiskasvattajien kaipaama tuki

Haastateltavat toivat esille erityistä tukea tarvitsevien lasten oppimiseen ja kasvun turvaamiseen liittyviä asioita. Asiat koskivat arjen toiminnalle tärkeitä elementtejä, joihin haastateltavat kaipasivat tukea. Yksi haastateltavista koki lapselle saatavan oman avustajan hyväksi asiaksi. Avustajan turvatessa lapsen arkea, ryhmän toiminta on helpompi suunnitella ja toteuttaa. Avustajan saaminen lapselle voi kuitenkin olla haastavaa ja aikaa vievää, vaikka tarpeen avustajalle näkisivät päiväkodin työntekijät ja lapsen huoltajat. Ajan kuluessa lapsen ja ryhmän haasteet ehtivät kasvaa entisestään. Lisäksi tilanne kuormittaa työntekijöitä, eikä tasavertaisuuden periaate pääse toteutumaan, tukea tarvitsevan vevän suurimman osan aikuisten ajasta. Varhaisessa tuen saannissa tuntuu olevan haasteita. Lapsen kanssa työskentelevät ammattilaiset tuntevat lapsen ja toimimattomat tilanteet hyvin, jolloin heidän ja/tai vanhempien kanssa yhdessä havaittuihin haasteisiin olisi tartuttava mahdollisimman pian. Lisäksi lapsen kanssa mahdollisesti työskenteleviltä terapeuteilta ja kuntoutusohjaajilta on mahdollista saada lisätukea, esimerkiksi avustajan saamiseksi. Varhainen tuki on tärkeää sekä lapselle että työntekijöille. Kunnan päättäjien ja varhaiskasvatuksen ylimmän johdon tulisi tämän kaltaisissa tapauksissa olla tietoisia oman kunnan erityistä tukea tarvitsevien määristä ja huomioida lasten sekä työntekijöiden tarpeet sekä oikeudet riittävällä resurssoinnilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 56–57.)

”...perhe ajattelee, että heille kuuluu tuki lainsäädännön pohjalta, mutta sitten ehkä muut ajattelevat, että se yleinen tuki riittää ja ei tarvitse esimerkiksi avustajaa.”

Tarvittavan työyhteisön tuen puuttuessa työntekijä voi tehdä työskennellessään hätiköityjä päätöksiä. Yksi haastateltavista toi esille työyhteisössä vallitsevan avoimuuden ja keskustelu kulttuurin tärkeyden. Keskusteltaessa haasteista muiden työntekijöiden kanssa, voi huomata omien ajatusten kasvavan ja samalla saa rohkeutta seurata tilanteen kehittymistä tai vastaavasti tarttua asiaan rohkeammin viedäkseen sitä nopeammin eteenpäin. Sama koskee suhdetta esihenkilöön jos organisaatiolta tuleva tuki on riittämätöntä. Yksi haastateltava toi esille esihenkilöiden suuren työtaakan, joka vähentää tapaamisia työntekijöiden kanssa. Toiveita pedagogisesta johtajuudesta nousi myös esille. Pedagogisen johtajuuden avulla haastateltava tulisi tuetuksi työssään paremmin. Pedagoginen johtajuus on nykyaikainen palveleva johtajuuden muoto, jossa korostuu vahva substanssiosaaminen. Haastateltava koki työnkuvan muuttuneen enemmän yksin tekemiseksi, verrattuna aiempaan. (Opetushallitus 2023; Valteri 2020.)

”Kun ei voi yksin pelkästään lähteä sitten jotakin asiaa viemään, vaan kyllä siihen sitten tuota muidenkin tiimiläisten tukea tarvitaan.”

Haastateltavat toivat esille tiimityön tärkeyttä haastattelun eri vaiheissa. He kokivat saavansa työskentelyynsä erittäin paljon tukea toimivasta tiimityöstä ja työyhteisöltä. Koronaviruksen myötä menetetyt palaverit tuntuivat vaikuttaneen miltei kaikkien haastateltavien työskentelyyn. He kokivat pedagogisen tiedon ja tuen saannin kollegoiltaan erittäin tärkeäksi. Työyhteisöön he lukivat mukaan oman ryhmänsä työntekijät, päiväkodin esihenkilön ja arjessa mukana olevat ammattilaiset kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan, terapeutit ja kuntoutusohjaajat. Kaksi haastateltavista nosti esille luottamuksen tiimin jäsenten kesken. Luottamuksen toimiessa tietää kaikkien noudattavan yhdessä sovittuja sääntöjä. Luottamuksen myötä keskinäinen kunnioitus ja työmotivaatio pysyvät vireessä. Kasvatuskumppanuus on yksi varhaiskasvatuksen kulmakivistä. Sen myötä varhaiskasvatuksen työntekijät ja lapsen vanhemmat/huoltajat tekevät yhteistyötä lapsen kehityksen sekä oppimisen turvaamiseksi. Haastateltavien kertoman mukaan yhteistyö vanhempien kanssa voi joskus olla vaikeaa tai sen onnistumiseksi tarvitaan laajempaa asiantuntijaverkostoa. Tällaisissa tapauksissa työntekijöiden välinen yhteistyö ja tuki korostuvat entisestään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 10, 50; Pihlaja, 2001, 19.)

Lapsiryhmässä voi päivän aikana tapahtua monenlaista. Varhaiskasvattajilla tulee olla rohkeutta ja osaamista tarttua eteen tuleviin asioihin. Yksi tällaisista asioista voi olla lapsen aggressiivinen käyttäytyminen itseään, toisia lapsia tai työntekijöitä kohtaan. Kaksi haastateltavista toi esille tämän kaltaisten tilanteiden tuoman henkisen ja fyysisen kuormituksen. Eteenkin tilanteiden toistuessa. Tilanteiden purkamiseen he kaipaivat työnohjausta, jota heillä ei ole mahdollista tällä hetkellä saada. Tilanteet aiheuttavat kuormittumista monella tapaa kaikille osapuolille. Työntekijöillä olisi hyvä olla mahdollisuus jakaa taakkaa jonkun ammattilaisen kanssa. Myös vanhempien kanssa tapahtuviin ja kuormittaviin kohtaamiin työnohjaus koettaisiin tarpeelliseksi. (Varpu 2023.)

”Sillä lailla hankalasti hoidettava lapsi, jota on vaikea saada tyytyväiseksi. Niin silloin varmaan tarvis esimerkiksi työnohjausta ja sitten siinä tiimissäkin on tärkeää, että jos on tommonen vaativa lapsi tai vaikka aggressiivinen lapsi niin sulla on tukea toisista”

Yhdeltä haastateltavalta nousi esille lapsiryhmien yhä suurenevat koot ja työntekijäpula. Hänellä oli hyviä kokemuksia hankkeiden kautta tulleista työntekijöistä lisäksi arjessa. He eivät kuitenkaan ole ryhmässä pysyvinä työntekijöinä, mikä vaikutti harmittavan haastateltavaa. Lisäksi varhaiskasvatusta kuormittava työntekijäpula huolestutti häntä sijaisten saannin suhteen. Jos sijaisia on saatavilla he siirtyvät usein paikkaamaan puuttuvia työntekijöitä, jonka jälkeen uuden sijaisen saaminen esimerkiksi sairastapauksessa ei ole mahdollista osaavien työntekijöiden puuttuessa. Tieto saatavilla olevista työntekijöistä ja sijaisista toisi varhaiskasvattajille turvan tunnetta. Sairastuessa itse ei tarvitsisi potea huonoa omaatuntoa, vaan voisi hyvällä omallatunnolla parantua kotona.

”On tarkoituksena, että lapsia pystytään enemmän jakamaan pienryhmiin, että on henkilökuntaa sitten pienryhmätoimintaa varten, niin meillä on ollut nyt ylimääräinen lastenhoitaja.”

Yksi haastateltava koki työyhteisöltään saamansa tuen autismikirjolla olevan lapsen ja hänen perheensä kanssa työskentelyyn vaihtelevaksi. Syynä voi olla ammattiryhmien koulutusten eroavaisuudet autismikirjosta. Autismikirjolle tyypillisiä tunnusmerkkejä on paljon, jonka vuoksi lasten käyttäytyminen voi poiketa toisistaan todella paljon. Tietämättömyys voi johtaa myös arkuuteen työskennellä tukea tarvitsevien kanssa. Ammatillisuuden kehittämiseksi asioihin kuuluu tarttua, erityisesti jos kokee esimerkiksi autismikirjolla olevaa lasta kohtaan tietämättömyyttä tai pelkoa. Haastateltavien mukaan tukea tarvitsevien lasten haasteiden ilmaantuessa on hyvä kääntyä mahdollisimman pian alan asiantuntijoiden kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan puoleen. Hänellä on tietoa erilaisten diagnostisten piirteiden havaitsemiseen ja tuen tarpeiden määrittelyyn. Erityisopettajan kanssa toteutettu samanaikaisopettajuus tuo varmuutta haastavissa tapauksissa. Haasteiden edessä on otettava lapsen vanhempien mielipide huomioon. Kaikilla lapsen elämässä ja hänen tavoitteidensa suunnittelussa mukana olevilla ammattilaisilla on tärkeä rooli tavoiteltaessa lapsen etua. Autismikirjolle diagnosoitu lapsi saa Kelan myöntämänä erityishuoltolain mukaista tutkimus- ja kuntoutuspalvelua. Alan asiantuntijoiden osaamista on hyvä hyödyntää mahdollisuuksien mukaan. (Autismiliitto 2021; Laki kehitysvammaisen erityishuollosta 1977/519.)

”...kyllä perhe ja ne on niitä lasten ensisijaisia tietäjiä.”

Yksi haastateltavista kaipasi tukea suoranaisesti tuen antamisen keinoihin ja menetelmiin sekä apuvälineiden käyttöön. Lisäksi hän nosti esille tarpeen saada tukea työskentelyyn, jos autismikirjon lisäksi lapsella on muita sairauksia. Varhaiskasvatuksen tuen kolmiportaisuudesta annettu laki velvoittaa nyt kaikkia varhaiskasvattajia antamaan tukea lapselle hänen sitä tarvitessa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Tämä lisää erilaisten tuen muotojen ja menetelmien osaamisen tarvetta henkilöstöltä. Haastatteluissa nousseiden tuen tarpeiden takaa nousi kuitenkin varhaiskasvattajilla oleva upea asenne lapsia ja tekemäänsä työtään kohtaan. Haastateltavien kertomuksista oli aistittavissa halu auttaa lapsia oppimaan ja voimaan hyvin. Realistiset ja maanläheiset odotukset tulevaisuudesta sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten tuen saamisesta olivat pinnalla heidän kertomisissaan asioissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 57.)

"rohkeutta kokeilla, kaikki on erilaisia ja erityisiä lapsia"

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tekemieni haastatteluiden myötä voin todeta varhaiskasvattajien pitävän ammattitaitonsa vahvistamista tärkeänä ja positiivisena asiana. Heille kuuluvasta velvollisuudesta kouluttautua ja pitää yllä ammattitaitoaan säädetään varhaiskasvatuslaissa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvattajien koulutuksiin ja tiedon hankintaan varattu aika on kuitenkin verrattain vähäistä jatkuvasti lisääntyvän tiedon rinnalla. Varhaiskasvattajat tiedostavat olemassa olevan ristiriidan, kaikki koulutuksiin käytetty aika on poissa lapsiryhmässä olemiselta. Lasten kanssa työskenteleminen on monelle kutsumusammatti, valinta koulutuksen ja lasten kanssa vietetyn ajan väliltä saa monet valitsemaan jälkimmäisen. Tällöin vaihtoehdoksi jää omaehtoisen tiedon hakeminen. Tästä osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että koulutusten tulisi tapahtua työajalla.

”Lainsäädännön osalta tulevaisuus näyttää hyvältä. Asioihin tulossa hyviä käännteitä, tieteen ja muun mennessä eteenpäin. Haasteita on edelleen.”

Vaikka haastateltavissa oli havaittavissa ristiriitaisuuksia koulutusten merkityksellisydessä, kaikki olivat uuden tiedon ja koulutusten kannalla. Aistin heistä paineita, jotka johtuvat työtehtävien lisääntymisestä. Aika resurssin vähyys, isot lapsiryhmät ja lasten lisääntyneet haasteet tuntuvat luovan vaativan paletin pyöritettäväksi. Tästä kokonaisuudesta jokainen työntekijä valitsee itselleen sopivimman tavan työskennellä ja kouluttautua. Työnantajan järjestämiä koulutuksia järjestään yleensä pari kertaa vuodessa keväisin ja syksyisin. Koulutusten sisältöä haastateltavat toivoivat enemmän kohdennetuksi pienempiin asia kokonaisuuksiin ja lisäksi toivomisen varaa oli myös kouluttajien osaamisen suhteen. Haastateltava toivoi myös tiedon olevan ajankohtaista, joka helpottaa asian muistamista. Haastateltavista osa koki hyötyvänsä koulutuksessa Case-tyyppisestä työskentelestä, jossa kouluttajan ja muiden osallistujien kanssa läpikäydään tapauskerromuksia sekä tapauksen ratkaisemiseksi tarpeellisia verkostoja. Kouluttajalle toivottiin kokemusta varhaiskasvatuksesta käytännössä. Pandemian aikana kaikki haastateltavat olivat osallistuneet verkossa tapahtuvaan koulutukseen, jonka he olivat kokeneet raskaana osallistumistapana. Verkkokoulutuksien olisi

ehkä hyvä olla lyhyitä ja kohdennettuja. Tämä voisi sopia kiireiseen arkeen ja olisi helpompi sovitella tarpeeseen. Tarvetta olisi esimerkiksi yhden haastateltavan esille nostamiin kehitysvammaisuuden ja kommunikaation haasteiden esittelemiseen.

Varhaiskasvatuksen koulutukset tapahtuivat ennen korona pandemiaa suurimaksi osaksi lähikontaktein. Tätä aikaa kaikki haastateltavat kaipasivat kovasti. Tällöin pedagoginen keskustelu ja asioiden jakaminen olivat luonnollista sekä oman ammattitaidon kehittämistä parhaimmillaan.

” Kyllä sitä, että se ei aina tule ehkä niin esille, että sä kehität sitä ammattitaitoa, mutta tässä on kuitenkin tärkeää huomioida nyt toistenkin näköalat ja mielipiteet ja muut, että kannattaa aina se muistaa. Vaikka on kokenutkin niin ei ole aina oikeassa, vaan joku voi ehkä tietää paremman lähestymistavan johonkin asiaan.”

Ehkä korona pandemian ja resurssien vähentymisen takia poistuneet yhteiset koontumiset alueen varhaiskasvattajien kesken ovat tuoneet esille tarvetta yhteisten asioiden jakamiselle. Haastateltavien esille tuoma aikapula ja yhteisten keskusteluiden vähyyt näkyvät myös haastavien tilanteiden jälkipuinnille käytettävissä olevan ajan vähyydessä. Tämä voi kuormittaa työntekijää ja ryhmän työntekijöitä. Riittävä yhteinen aika tiimin kesken vahvistaa omaa ja tiimin ammattitaitoa sekä motivaatiota ottaa selvää ajankohtaisista asioista. Varsinkin silloin, kun ryhmässä on tukea tarvitsevia lapsia. Yksi haastateltava toi esille työn hyvänä puolena sen, ettei työtä tarvitse tehdä yksin ja aina on saatavilla tukea sekä ymmärrystä. (Työsuojelu 2022.)

Lisäkouluttautumisesta haastatteluissa nousi esille työntekijän oma motivaatio oppia lisää ja näin kehittää omaa ammattitaitoa. Verkossa tapahtuva koulutus vaatii työntekijältä enemmän vaivaa ja viitseliäisyyttä keskittyä. Tieto on muuttunut ja lisääntynyt paljon, jonka vuoksi kouluttautuminen on tärkeää. Yksi haastateltava nosti esille sen, että oppiakseen toimimaan autismikirjolla olevan lapsen kanssa on hyvä olla paljon työkokemusta varhaiskasvatuksesta tai tuen tarpeessa olevien kanssa työskentelystä. Kaikilla työntekijöillä ei välttämättä ole

kiinnostusta tai oman elämäntilanteen vuoksi mahdollisuutta kouluttautua juuri sillä hetkellä lisää. Haastatteluissakin esille nousivat tiedon hankinnan ja lisäkouluttautumisen tuovan työväliteitä omaan työskentelyyn sekä lisäävän merkittävästi työhyvinvointia. Haastateltavat toivat esille työntekijän asenteen, jonka on oltava suhteessa työn tuomaan vastuuseen. Uuden oppimiseen on asennoiduttava oikein, jotta se täyttää työntekijän velvollisuuden kehittää osaamistaan. Varsinkin työskentelyssä erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Osaaminen tuo iloa ja keveyttä työskentelyyn. Kaikille ammattiryhmille koulutus on yhtä tärkeää, vaikka eri ammattiryhmillä on hieman toisistaan poikkeavat työnkuvat, silti monessa päiväkotiryhmässä työtehtäviä kierrätetään. Opinnäytetyötäni aloittaessa elin tiedossa, että koulutukset ovat maksullisia ja kalliita. Tekemieni haastatteluiden pohjalta tiedän koulutuksia olevan erilaisia riippuen niiden järjestäjästä. Osa koulutuksista voi olla kestoaltaan pidempiä ja osallistumisesta saa todistuksen. Tällaiset laajemman kokonaisuuden sisältävät opintokokonaisuudet ovat usein maksullisia. Työnantaja voi järjestää lyhyempiä esimerkiksi päivän tai pelkästään illan kestäviä koulutuksia.

Varhaiskasvattajien kaipaamia tuen tarpeita työskentelyyn autismikirjolla olevan lapsen kanssa ilmeni monenlaisia. Haastateltavien mukaan tuen tarve riippuu paljon lapsiryhmästä, tuen tarpeesta olevasta lapsesta, hänen huoltajistaan ja työntekijän autismikirjon tietoisuudesta. Tärkeintä kuitenkin on, että työntekijät tietävät tuen saamisen mahdollisuudesta. Tukea saa ja on tarjolla, mutta sen saamisesta on pidettävä itse huolta. Haastateltavien kertomusten perusteella havaitsin, että tuen saaminen työskentelyyn ja sen muodot vaihtelivat hieman kunnan eri päiväkodeissa. Eroavaisuuksia oli esimerkiksi päiväkodin johtajalta saadussa tuessa ja päiväkotien erilaisissa tavoissa käydä asioita läpi. Joissain päiväkodeissa asioiden läpikäynti voi olla pienimuotoisempaa ja hankalampaa, mutta haastateltavien kertoman mukaan asiat saadaan aina selvitettyä.

Haastatteluiden pohjalta tärkeimmäksi asiaksi nousivat ammattitaidon vahvistamisen osalta koulutuksiin suhtautuminen ammatillisesti ja lisäkouluttautumismahdollisuuksien joustavat sekä monipuoliset mahdollisuudet. Kaikilla alan ammattilaisilla on erinomaista osaamista ja vahvuuksia tehdä töitä lasten sekä perheiden

kanssa. Varhaiskasvatus herättää tunteita ja on ollut kovien paineiden sekä muutosten alla jo pitkään. Opinnäytetyölläni halusin tuoda esille tekijöitä mitä varhaiskasvattajat pitävät tärkeinä vahvistaessaan ammattitaitoaan työskennellessään autismikirjolla olevien lasten kanssa ja millaista tukea he tarvitsevat. Näihin kysymyksiin sain vastaukset haastateltavilta, joilla kaikilla on monipuolista kokemusta varhaiskasvatuksessa työskentelemisestä.

8 POHDINTA

Varhaiskasvattajien ammattitaitoa vahvistavia tekijöitä ja tuen tarpeita nousi haastatteluissa esille useita. Huomion arvoinen seikka mielestäni on se, kuinka vaihtelevaa esimerkiksi koulutusten järjestäminen työnantajan puolesta on. Olin ajatellut, että koulutukset ja työhön tarvittava tuki järjestetään samalla tavalla kaikissa päiväkodeissa. Tosin tutkimusaineistoni oli aika suppea, joka saattaa vaikuttaa opinnäytetyössäni esiin tulleisiin tuloksiin. Varhaiskasvatuslaissa ja Valtioneuvoston antamassa asetuksessa varhaiskasvatuksesta mainitaan varhaiskasvattajien riittävästä kouluttautumisesta. Kouluttautumisella turvataan lasten ja työntekijöiden etu. Tätä etua tulisi kunnan varhaiskasvatuksen johdon ja esihenkilöiden valvoa. Varhaiskasvatuksen kentällä tapahtuvat asiat, tuntuvat hakevan tällä hetkellä uutta suuntaa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018.)

Toivon varhaiskasvatuksen työntekijöille helpotusta työnkuvaan ainakin siinä määrin, ettei heidän työnkuvaansa lisittäisi uusia työtehtäviä, vaan vastuuta ja-ettaisiin esimerkiksi sosionomeille. Koulutuksella on tutkittu olevan yhteys työntekijän hyvinvointiin ja terveyteen. Koulutuksen kautta saatu tieto ja taito muokkaavat työntekijän arvomaailmaa. Kouluttautuminen parantaa työssä etenemistä ja taloudellista asemaa hyvinvoinnin ohella (THL 2019). Aikaresurssin vähyys nousi esille kaikkien haastateltavien kesken ja se huolestuttaa minua kovasti. Jos lapsiryhmä on suuri ja siinä on tukea tarvitsevia lapsia, voi jatkuva riittämättömyyden tunne saada harkitsemaan alan vaihtoa. Laadukas varhaiskasvatus tarvitsee hyvin koulutetut ja työorientoituneet työntekijät. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 18.)

Opinnäytetyön tekeminen varhaiskasvatuksen kentälle oli innostava valinta. Suuntaudun opinnoissani varhaiskasvatukseen, joten valinta oli senkin osalta helppo. Tulevana varhaiskasvattajana halusin opinnäytetyöni kautta käyttää tilaisuuden hyödyksi ja kehittää ammattitaitoani perehtymällä varhaiskasvattajien tilanteisiin sekä heidän kokemuksiinsa autismitilanteilla olevien lasten osalta haas-

tattelemalla heitä. Samalla sain mahdollisuuden tutustua itselleni vieraisiin varhaiskasvatuksen osa-alueisiin kirjallisuuslähteiden ja haastateltavien kautta. Opinnäytetyöni sai lisämausteen autismikirjosta ja erityisestä tuesta kiinnostukseni herättyä aiheisiin opintojeni myötä.

Opinnäytetyön tekeminen osoittautui ajatustyötä ja pitkäjänteisyyttä vaativaksi tehtäväksi. Koen kuitenkin oppineeni matkan varrella paljon itsestäni havaintojen tekijänä ja opinnäytetyön tekemiseen tarvittavan ajatustyöni tulkitsijana. Opinnäytetyöni tekemiseen meni paljon aikaa, mutta sitä onneksi oli. Ajattelin, että on parempi tehdä rauhassa, jolloin opinnäytetyöstä jää parempi mieli ja opin enemmän. Valitsemani aihe osoittautui erittäin mielenkiintoiseksi. Teoriaosuutta varten läpikäymäni kirja- ja verkkomateriaalit tulvivat ajatuksissani ennen kuin sain vedettyä aiheelle punaisen langan. Aiheen rajaaminen tuotti vaikeuksia jonkin verran läpi opinnäytetyön teon.

Opinnäytetyötä suunnitellessani tiesin aika tarkoin mitä haluan tutkia, miten ja miksi. Tutkimuskysymysten tuottaminen tekstiksi oli kuitenkin yllättävän vaikeaa ja niiden lopullinen muoto löytyikin vasta valmistumisvaiheen lopussa. Haastavimmaksi osuudeksi opinnäytetyön teossa osoittautui haastattelukysymysten laatiminen. Olin innoissani alkavista haastatteluista ja varhaiskasvattajien kohtaamisista, että keskittyminen kysymysten muotoiluun ja tarvittavaan määrään oli hieman haastavaa. Palasin usein miettimään olisiko haastattelukysymykset voineet olla kohdennetumpia. Yritin kuitenkin luottaa asettamiini kysymyksiin ja valitsemaani aineistonhankintatapaan. Haastattelurungon teemojen sisältyessä opinnäytetyöni teoriapohjaan, teemoitetuilla kysymyksillä on mahdollista saada vastauksia tutkimuskysymyksiini (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88). Perehdyin tutkimushaastatteluista koskeviin kirjallisiin lähteisiin kuitenkin huolella, koska tiesin jokaisen opinnäytetyölleni valitsemani vaiheen olevan tärkeä aineiston saannin ja opinnäytetyöni laadun kannalta. Tein haastattelupäiväkirjaa, josta oli hyötyä opinnäytetyön valmistumisessa.

Ote haastattelupäiväkirjastani:

Koin haastatteluihin valmistautumisen ja kohtaamiset ammattilaisten kanssa itselleni tärkeiksi. Haastatteluissa pääsin monessa itseäni kiinnostavassa asiassa sukeltamaan pintaa syvemmälle, esimerkiksi perehtymisessä tukea tarvitsevien lasten asioihin, kertomuksiin haastateltavien koulutuspoluista ja lisäkoulutuksen merkityksestä tällä hetkellä. Yhteistä innostusta oli kiva jakaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa ja tärkeintä oli itseni kohtaaminen litterointien kautta. Tein havaintoja itsestä jokaisessa haastattelussa. Haastattelukokemukset vahvistivat vuorovaikutusosaamistani, kuinka kysymyksiä on hyvä esittää ja miten kuunnellaan aktiivisesti aiheuttamatta haastateltavalle paineita vastata. Olen iloinen, että olen kohdannut mielenkiintoisia asioita ja saanut harjoitella uusia taitoja.

Opinnäytetyöni opetti minulle kokonaisuudessaan paljon. Sen tuoma tieto on arvokasta, aion hyödyntää ja kehittää sitä työelämässä. Olen kiitollinen opinnäytetyöni mahdollistaneille haastateltaville. Kiitos heille kallisarvoisesta ajasta ja halusta edistää valmistumistani. Kiitos myös ohjaaville opettajille, ohjasitte minua ammattitaidollanne etenemään vaihe vaiheelta kohti sosionomin tutkintoa.

LÄHTEET

Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto [pdf-verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. (Viitattu 7.12.2021.)

Autismiliitto 2021a. Autismi. Viitattu 24.11.2021 <https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/autismi>.

Autismiliitto 2021b. Autismikirjon lapsi päivähoitossa-opas. Viitattu 24.11.2021 https://www.autismiliitto.fi/files/3450/A5_Autismikirjon_lapsi_paivahoidossa_4.painos.pdf.

Autismiliitto 2021. Autismikirjo, mistä on kysymys? Viitattu 23.11.2021 <https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo>.

Avellan, A & Lepistö, T 2014. Varhis. Opas pienten autististen lasten varhaiskuntoutukseen. Lastenlinnan sairaala. Helsinki: Autismi -ja Asperger liitto ry.

Eskola, J. 2007. Viinamäki, L & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 2007. Jyväskylä: Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Euroopan komissio 2017. Eriarvoisuuden vähentäminen. Talouspolitiikan ohjausjakso -Tietokooste. Viitattu 10.8.2022 https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_fi.pdf.

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito-lapsen mahdollisuus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tampere: Oy FINN LECTURA Ab.

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. Helsinki.

Jerrman, M. 2022. Varhaiskasvatuksen sosionomien ammattitaito käyttöön. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry julkaisu. Viitattu 3.1.2023 <https://www.talentia-lehti.fi/varhaiskasvatuksen-sosionomien-ammattitaito-kayttoon/>.

Karila, K. 2019. Muuttuva varhaiskasvatus ja ammattilaissukupolvet -näköpolvia julkiseen varhaiskasvatuskeskusteluun. Blogi-kirjoitus. Viitattu 17.12.2022 <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2019/05/03/muuttuva-varhaiskasvatus-ja-ammattilaissukupolvet-nakokulmia-julkiseen-varhaiskasvatuskeskusteluun/>.

Karsio, J. 2022. Varhaiskasvatuksen osaajapulaa ei ratkaista raja-aidoilla. Sosiiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry julkaisu. Yhdistyksen jäsentiedote. Viitattu 2.1.2023 <https://www.talentia.fi/pohjois-pohjanmaa/ajankoh- taista/kannanotot/varhaiskasvatuksen-osaajapulaa-ei-ratkaista-raja-aidoilla/>.

Ketonen, R., Kontu, E., Lahtinen, R., Pesonen, H. & Tuomi, E. 2018. Varhaiserityiskasvatus. Kehitysvammaisuus, autismikirjo ja lapsen tuen tarve. Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Keuruu: PS-kustannus.

Korkalainen, P. 2009. Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen: ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä. Jyväskylä: University Printing House.

Laki kehitysvammaisen erityishuollosta 23.6.1977/519. Viitattu 3.1.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.

Moberg, S., Hautamäki, J., Kivirauma, J., Lahtinen, U., Savolainen, H & Vehmas, S. 2009. Erityispedagogiikan perusteet. 1.painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

OAJ 2021. Varhaiskasvatuksen ongelmat vaativat pikaisia ratkaisuja. Viitattu 17.12.2022 <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/varhaiskasvatuksen-ongelmat-vaativat-pikaisia-ratkaisuja/>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Helsinki. Viitattu 2.8.2022 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslain muuttamisesta -Varhaiskasvatuksen tuen uudistus. Viitattu 14.12.2021 https://vip-verkosto.fi/wp-content/uploads/2021/06/1.-Hallituksen-esitys-varhaiskasvatuslaiksi_Kirsi-Lamberg_.pdf.

Opetushallitus 2021. Varhaiskasvatuksessa annettava tuki määritellään aiempaa tarkemmin -varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitetty versio lausun- nolle. Viitattu 14.12.2021 <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/varhaiskasvatuk- sessa-tarjottavan-tuen-muodot-maaritellaan-aiempaa-tarkemmin>.

OPH 2022. Varhaiskasvatus. Viitattu 2.8.2022 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja- tutkinnot/varhaiskasvatus>.

Opetushallitus 2023. Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa. Viitattu 3.1.2023 <https://www.oph.fi/fi/johtaminen-varhaiskasvatuksessa0>.

Peda 2021a. Kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksessa. Keuruun kaupungin varhaiskasvatus. Viitattu 14.12.2021 <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/keuruuops/eo/5lkjot2/ppa/kjotjpk2:file/download/7ce6c22cf05a351c2f41e5c113aea0965e552fd8/Kasvun%20ja%20oppimi- sen%20tuen%20j%C3%A4rjest%C3%A4misen%20periaatteet%20Keu- ruulla.pdf>.

Peda 2016. Pedagoginen selvitys. Viitattu 14.12.2021 <https://peda.net/huitti- nen/ops-2016/eo/5lkjot2/erityinen-tuki/ps>.

Peda 2021b. Yksilöllinen tuki varhaiskasvatuksessa. Viitattu 24.11.2021 <https://peda.net/loviisa/s/forsby-daghem/Hallonen/v>.

Pihko, H., Haataja, L & Rantala, H. 2014. Lastenneurologia. Duodecim. 1.painos, 2014. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Pihlaja, P. 2001. Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Erityiskasvatustyö päivähoitossa. Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) Sosiaali- ja Terveysministeriö. Helsinki: Edita Oyj.

Rantala, A & Uotinen, U. 2018. Varhaiserityiskasvatus. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 9.1.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Svärd, P–L. 2001. Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Kunta erityispalveluiden järjestäjänä päivähoitossa. Kunnat ovat erilaisia -ovatko palvelut tasa-vertaisia. Helsinki: Edita Oyj.

Terveyskirjasto 2020. Autismikirjon häiriöt. Viitattu 24.11.2021 <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00355>.

THL 2019. Koulutus. Hyvinvointi- ja terveyserot. Viitattu 3.1.2023 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/koulutus>.

Terveyskylä 2018. Lastentalo.fi. Tietoa lasten sairauksista. Milloin epäillään autismikirjon häiriötä? Viitattu 24.11.2021 <https://www.terveyskyla.fi/lastentalo/tietoa-lasten-sairauksista/autismikirjon-h%C3%A4iri%C3%B6t/milloin-ep%C3%A4ill%C3%A4n-autismikirjon-h%C3%A4iri%C3%B6t>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2013. Tutkimuseettinen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki. Viitattu 3.8.2022 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Työsuojelu 2022. Mitkä ovat psykososiaaliset kuormitustekijät? Viitattu 3.1.2023 <https://www.tyosuojelu.fi/tyoolot/psykososiaalinen-kuormitus/kuormitustekijat>.

Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Analyysin eteneminen, 2018. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valteri 2022. Miten järjestää lapsen tuki varhaiskasvatuksessa? -kohti toimivia käytäntöjä. Viitattu 23.11.2022 <https://www.valteri.fi/miten-jarjestaa-lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa-kohti-toimivia-kaytantoja/>.

Valteri 2020. Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa -arviointia ja kehittämistä. Viitattu 3.1.2023 <https://www.valteri.fi/pedagoginen-johtajuus-varhaiskasvatuksessa-arviointia-ja-kehittamista/>.

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018. Viitattu 3.8.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753>.

Varhaiskasvatustililaki 13.7.2018 540/2018. Viitattu 24.11.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Viitattu 24.11.2021 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf.

Varpu 2023. Työnohjaus -Varhaiskuntoutus ja Puheterapia. Viitattu 3.1.2023 <https://www.varpu.net/ty%C3%B6nohjaus/>.

Verneril 2021. Ammattilaisille. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Viitattu 15.11.2021 <https://verneri.net/yleis/ammattilaisille>.

Verraton 2017. Tuen antaminen varhaiskasvatuksessa. ADHD:n ja kehityksellisten kielihäiriöiden erikoislehti. Viitattu 15.11.2021 <https://www.aivoliitto.fi/verraton/artikkelit/tuen-antaminen-varhaiskasvatuksessa/>.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupyyntökirje

Hei,

Olen Jenni Heinonen ja sosionomiopiskelija Lapin Ammattikorkeakoulusta. Valmistun sosionomiksi, suuntautuen varhaiskasvatukseen ja saan samalla varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden.

Teen opinnäytetyötä Varhainen tuki tärkeää -varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistaminen ja tuen tarpeet työskentelyssä autismikirjolla olevien lasten kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada tietoa kasvattajilta heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan ammattitaidon riittävydestä autismikirjon lasten kanssa työskentelemisestä varhaiskasvatuksessa.

Tarkoitukseni on haastatella varhaiskasvattajia asiaan liittyen. Olisiko mahdollista jakaa viestiä xxxxx päiväkodin henkilökunnalle, olisivatko he kiinnostuneita osallistumaan haastatteluihin? Jos kiinnostusta löytyy, päiväkodin kanssa tehdään opinnäytetyösopimus yhteistyön selventämiseksi.

Haastatteluista keräämäni aineistot ovat vain opinnäytetyötäni varten, en kerää osallistujien henkilötietoja, aineistot ovat salassa pidettäviä ja ne tuhoaan tuhoamaan opinnäytetyöni valmistuttua. Haastattelut olisi tarkoitus tehdä kevään tai kesän aikana etäyhteyksin tai kasvokkain paikan päällä, miten vain osallistujille sopii.

Opinnäytetyöni alustava suunnitelma on valmis, lähetän sen mielelläni kiinnostuneille luettavaksi. Mikäli tulee kysyttävää, tai on ideoita tai on halukas osallistumaan haastatteluun, minuun voi ottaa yhteyttä sähköpostilla.

Ystävällisin terveisin

Jenni Heinonen sosionomiopiskelija

Lapin Ammattikorkeakoulu

Liite 2. Haastattelupyyntökirje 2.

Hei,

Olen saanut päiväkodin henkilökunnalta mukavan vastaanoton opinnäytetyöhöni kuuluvalle haastattelulle. Lämmin kiitos jo siihen osallistuneille.

Tarvitsisin kuitenkin haastateltavia vielä lisää laajentaakseni työelämää edustavien katsantokantoja työssäni teorian tiedon rinnalla. Pyytäisinkin tämän viestin jatkamista päiväkodin henkilökunnalle.

Haastatteluun voivat osallistua kaikki ammattiryhmään katsomatta. Aikaa menee noin 20 - 50min ja on mahdollista tehdä puhelimitse tai kasvotusten.

Kiinnostuneille lähetän kysymykset etukäteen luettavaksi.

Ystävällisin terveisin Jenni Heinonen

Lapin Ammattikorkeakoulu

Liite 3. Suostumus osallistumisesta

Opinnäytetyöhöni osallistumiseen tarvittava suostumus

- Varhainen tuki tärkeää - varhaiskasvattajien ammattitaidon vahvistaminen ja tuen tarpeet työskentelyssä autismikirjolla olevien lasten kanssa
- Varhaiskasvattajien henkilökohtaisia näkemyksiä

Sosiaalialan koulutus

Lapin Ammattikorkeakoulu

Jenni Heinonen

Ohjaajat

Sari Halttunen

Tarja Jussila

Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada tietoa kasvattajilta heidän kokemuk-
siaan ja ajatuksiaan ammattitaidon riittävydestä autismikirjon lasten
kanssa työskentelemisestä varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvattajien ar-
jen haasteista sekä voimavarojen lisäämisen keinoista. Tutkimuskysymyk-
seni, joihin lähdän työssäni hakemaan vastauksia ovat: Saavatko kasvatta-
jat riittävästi tukea ja koulutusta autismikirjon lapsen kanssa työskentelyyn?
Minkälaista tukea kasvattajat kaipaavat työskentelyyn autismikirjon lapsen
kanssa? Tutkimuksestani saamia tuloksia toivoisin hyödynnettävän varhais-
kasvatuksen kentällä. Lisäksi tulosten avulla haluan lisätä omaa ymmärrystä
ja tietoa tulevaisuudessa mahdolliseen työskentelyyni erityistä tukea tarvit-
sevien lasten parissa.

Opinnäytetyötäni varten haastattelen varhaiskasvatuksen henkilökuntaa,
opettajia, erityisopettajia ja lastenhoitajia sekä muita vapaaehtoisia, joilla on
amatillista kokemusta aiheeseeni liittyen. Haastatteluista keräämäni ai-
neistot ovat luottamuksellisia ja vain opinnäytetyötäni varten. En kerää osal-
listujien henkilötietoja, aineistot ovat salassa pidettäviä sekä ne tullaan tu-
hoamaan opinnäytetyöni valmistuttua. Valmiista työstä ei pysty päättele-
mään haastateltavien henkilöllisyyksiä. Haastatteluista ei tule aiheutumaan

haastateltaville vahinkoa tai haittaa. Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Theseus -tietokannassa, josta se on vapaasti luettavissa valmistuttuaan.

Osallistuminen opinnäytetyötäni varten tehtyihin haastatteluihin on vapaaehtoista ja haastateltavalla on oikeus perua tai pyytää keskeytystä osallistumiseensa niin halutessaan. Aiheutuneesta perumisesta tai keskeyttämisestä ei aiheudu haastateltavalle seurauksia. Antamalla suostumuksensa haastatteluun, haastateltava antaa ymmärtää ymmärtäneensä opinnäytetyöni tarkoituksen ja opinnäytetyöni tulosten esille saamiseen käyttämäni menetelmät. Lisäksi haastateltavalla on tiedossa, etten kerää henkilötietoja. Haastateltavan henkilöllisyys jää vain opinnäytetyötä tekevän eli Jenni Heinosen tietoon.

Opinnäytetyöni luotettavuuden parantamiseksi toivoisinkin, että haastattelu olisi mahdollista äänittää. Äänite tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua ja sen sisältö tulee vain minun eli opinnäytetyötä tekevän käyttöön.

Suostumuksen antaminen

Suostutko opinnäytetyön tekemiseen haastattelun muodossa?

Suostutko siihen, että haastattelun saa äänittää?

Jos olet jo antanut suostumuksesi aiemmin sähköpostin välityksellä, sinun ei tarvitse sitä enää antaa. Jos et ole vielä antanut vastaukset voi antaa kirjallisesti osoitteeseen xxxxxxxx tai suullisesti haastattelun alussa.

Liite 4. Haastattelurunko

Taustatiedot

- Ammatti
- Koulutustausta
- Kokemus varhaiskasvatuksessa (vuosina)
- Autismikirjon lapsiin liittyvät lisäkoulutukset ja taustaa osaamiselle

Tietoisuus autismikirjosta

1. Miten kuvailisit työskentelyä autismikirjolla olevan tai autismiin viittaavia piirteitä omaavan lapsen kanssa?
2. Miten olet henkilökohtaisesti perehtynyt autismin kirjon diagnoosiin varhaislapsuuden osalta? Miten työyhteisössäsi on perehdytty?
3. Miten arvioisit osaamista autismikirjon lasten osalta työyhteisössäsi?
4. Minkälaista tukea koet saavasi työyhteisöltäsi autismikirjolla olevan lapsen ja hänen perheensä kanssa työskentelyyn?

Työskentely

5. Kuvaile tilanteita, joissa koet tarvitsevasi lisää tukea autismikirjolla olevan lapsen kanssa? (päivittäin/ viikoittain)
6. Kuvailisitko kohtaamiasi haasteita, jotka ovat kuormittaneet sinua?
7. Kertoisitko asioista, jotka koet työskentelyssä palkitsevana?

Lisäkoulutuksen tarve

8. Toivoisitko lisää tietoa ja koulutusta autismikirjon lasten kanssa työskentelyyn? Minkälaista ja keneltä?
9. Minkälaista tukea kaipaavat työskentelyyn tai koet tärkeäksi?
10. Koetko saavasi riittävästi tukea ja ohjausta menetelmien käyttöön? Entä vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön?
11. Minkälaista lisäkoulutusta on ollut tarjolla?
12. Minkälaisena näet varhaiskasvatusta ohjaavan lainsäädännön erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla? Aiheuttaako mielestäsi haasteita?
13. Miten työntekijöiden ammattitaitoa tulisi mielestäsi kehittää?
14. Aiheeseen liittyviä muita mietteitä tai ajatuksia?

Lämmin kiitos osallistumisestasi!